

KONFLIKTIEN JA TERRORISMIN

TUTKIMUSRYHMÄ

No 1/2009, 1.2.2009



Uutiskatsaus 1/2009
Turku, Finland

SISÄLLYS

RADIKAALI-ISLAMISTISEN TERRORISMIN VUOSIKATSAUS 2008	4
<i>Afganistan</i>	4
<i>Pakistan</i>	5
<i>Intia</i>	6
<i>Kiina</i>	6
<i>Kaakkois-Aasia</i>	6
<i>Adeninlahden alue</i>	6
<i>Lähi-itä</i>	7
<i>Pohjois-Afrikka</i>	8
<i>Al-Qa'ida</i>	8
EUROOPPA	9
SAKSA	9
ESPANJA	9
<i>ETA:n sotilasjohtaja pidätettiin Ranskassa</i>	9
<i>ETA toteutti vuoden neljännen murhaiskun</i>	10
<i>Myös Txerokin seuraaja kiinni</i>	11
<i>Vuoden viimeinen isku baskitelevisioasemaa vastaan</i>	11
<i>Espanjalta lisäjoukkoja kansainvälisiin operaatioihin</i>	12
TURKKI	12
KOSOVO	13
TŠETŠENIA	14
ARABIMAAT	15
LÄHI-ITÄ AJELEHTII VUODEN 2009 ODOTUKSESSA	15
<i>Odotukset ja uhkakuvat</i>	15
<i>Islamismi</i>	15
GAZA	16
LIBANON	17
IRAK	17
<i>Irak al-Qa'idan väylänä Lähi-idän sydämeen: Palestiina</i>	17
QATAR JA SAUDI-ARABIA	20
BAHRAIN	22
MAROKKO	22
AASIA	22
IRAN	22
<i>Barack Obama ja Iran-suhde</i>	22
<i>Iranin korkeimman hengellisen johtajan merkitys</i>	23
<i>Alkuasetelma</i>	23
BANGLADESH	24
<i>Murskavoitto Awami-liitolle</i>	25
SAHARAN ETELÄPUOLINEN AFRIKKA	27
SOMALIA	27
GUINEA	29

KONFLIKTIEN JA TERRORISMIN TUTKIMUSRYHMÄN UUTISKATSAUS

No. 1/2009, 1.2.2009

Turun yliopiston poliittisen historian laitoksen alainen Konfliktien ja terrorismin tutkimusryhmä julkaisee luottamuksellisesti jaettavaa uutiskatsausta, joka ei edusta minkään tahon virallista kantaa. Toimitusryhmään kuuluu kahdeksan jäsentä. Toimitusryhmä konsultoi lisäksi tutkimusyksikön ulkopuolisia asiantuntijoita. Käytetyt lähteet ovat julkisia ja ne on merkitty, paitsi mikäli lähde on ollut asiantuntija, joka ei halua nimeään julki. Valikoimme oman arviomme mukaan huomionarvoisia tai Suomen tiedotusvälineissä huomiotta jääneitä aiheita.

Palautteet ja jakelupyynnöt samoin kuin mahdolliset yhteydenotot pyydetään osoittamaan Thomas Jokiselle (thomas.jokinen@utu.fi), joka on uutiskatsauksen yhteyshenkilö. Jokinen toimii Konfliktien ja terrorismin tutkimusryhmän koordinaattorina. Häneltä voi tiedustella myös aiempia uutiskatsauksia ja tutkimusyksikön laatimia raportteja. Jokinen vastaa tarvittaessa konsultaatiopyyntöihin ja ottaa etukäteen sovitusti vastaan vierailijoita Turun yliopiston yhteydessä sijaitsevalla toimistollamme.

Konfliktien ja terrorismin tutkimusryhmän uutiskatsaus on "leikekirja" ja sivutuote ryhmän avointen lähteiden seurannasta. Voimme analyttisesti arvioida uutisten luotettavuutta, mutta emme taata niitä, etenkin jos kyse on hyvin tuoreista uutisista. Jos löydämme jo julkaistuja uutiskatsauksistamme virheitä, ne pyritään korjaamaan seuraavan numeron lopussa – tässäkin lukijoiden palaute on tervetullutta. Tutkimusryhmämme toimintaan ja tuotantoon voi tutustua Internetissä osoitteessa www.rgct.org.



Suosittellemme lämpimästi ryhmämme puolesta "Turkki – Euroopan rajalla?" -kirjaa, jota tutkijamme Lauri Tainio on ollut toimittamassa. Kirja on saatavilla hyvin varustetuista kirjakaupoista. (Tuula Kojo, Anu Leinonen, Mervi Nousiainen, Sampsa Peltonen ja Lauri Tainio (toim.); *Turkki – Euroopan rajalla?*, sidottu 411 sivua, Gaudeamus 2007, ISBN 978-952-495-034-3)



Suosittellemme tutkijoidemme Christian Jokisen ja Anssi Kullbergin kirjoittamaa kirjaa "Separatismi ja islamismi" joka julkaistiin marraskuussa 2006 kustannusosakeyhtiö Suomen Miehen toimesta. Kirjan voi tilata tutkimusryhmämme kautta tai suoraan kustannusyhtiöltä (kim.vinari@suomensotilas.fi). Kirja on myös saatavilla hyvin varustetuissa kirjakaupoissa. (*Separatismi ja Islamismi*; sidottu 462 sivua, sisältää karttoja, ISBN 952-9872-44-5)

* * *

RADIKAALI-ISLAMISTISEN TERRORISMIN VUOSIKATSAUS 2008

Vuonna 2008 Eurooppa ja Yhdysvallat säästyivät radikaali-islamistisilta terroristi-iskuilta. Näinä päivinä, jolloin globaali ”terrorismin vastaisen sota” nähdään ensisijaisesti taisteluna radikaali-islamistista terrorismia vastaan, on syytä huomauttaa, että vuoden 2008 tuhoisimmat terroristi-iskut Euroopassa toteutti baskien terroristijärjestö ETA.

Vuoden 2008 tammikuussa Espanjan viranomaiset ilmoittivat estäneensä Pakistanin Talibanin komentajan Baitullah Mehsudin alulle paneman terrorihankkeen ja pidättäneensä toistakymmentä terroristiepäiltyä. Espanjalaisviranomaisten mukaan epäilty olivat suunnitelleet itsemurhaiskuja Madridin ja Barcelonan metrolinjoja vastaan. Joulukuussa taas Belgian viranomaiset ilmoittivat vanginneensa kuusi henkilöä, heidän joukossaan aktiivisena nettijihadistina tunnetun marokkolaisyyntyisen belgialaisen Malika el-Aroudin alias ”Oum Obeydan” [Umm Ubayda] terrorismirikoksista epäiltynä. Yhden pidätetyistä, Hicham Beyayon, kerrotaan valmistelleen jo jäähyväisvideon ja valmistautuneen itsemurhaiskuun mahdollisesti Brysselissä palattuaan hiljattain Afganistanista. Pidätetyn Malika el-Aroudin mies Abdessattar Dahmane oli toinen al-Qa’idan itsemurhaterroristeista, jotka surmasivat Afganistanin Pohjoisen liiton komentajan Ahmad Shah Massoudin 9.9.2001. Uudelleen naimisiin menneen el-Aroudin nykyisen aviomiehen Moez Garsallaouin uskotaan piileskelevän Afganistanin ja Pakistanin rajaseudulla. Espanjan ja Belgian rinnalla terroristipidätyksiä on tehty Britanniassa, Saksassa, Italiassa ja Ranskassa. Useissa maissa on lisäksi käynnissä terrorismioikeudenkäyntejä.

Vaikka Eurooppa ja Yhdysvallat ovat säästyneet radikaali-islamistien terroristi-iskuilta omalla maaperällään, on eurooppalaisia ja amerikkalaisia siviilejä surmattu ja siepattu radikaali-islamistien toimesta vuoden 2008 aikana ainakin Algeriassa, Tunisiassa, Sudanissa, Irakissa, Jemenissä, Afganistanissa, Pakistanissa ja Intiassa. Merkittävimpinä väkivallantekoina mainittakoon amerikkalaisdiplomaatin salamurha Sudanissa sekä belgialaisturisteja vastaan tehty itsemurhaisku Jemenissä vuoden 2008 tammikuussa, Pakistanin Islamabadissa tehdyt itsemurhaiskut Tanskan suurlähetystöä ja Marriott-hotellia vastaan vuoden 2008 kesäkuussa ja syyskuussa sekä marraskuun lopussa Intian Mumbaissa tapahtuneet terroristihyökkäykset useita länsimaalaisten suosimia kohteita vastaan. Radikaali-islamistisen terrorismin painopiste on vuoden 2008 aikana jatkanut siirtymistään Irakista Afganistanin ja Pakistanin alueelle.

Afganistan

Vuosi 2008 oli Afganistanissa erityisen väkivaltainen kapinallisten iskujen lisääntyessä ja amerikkalaisten ja ISAF:in eurooppalaisten osallistujamaiden kärsimien tappioiden kasvaessa. Luonnollisesti kapinallisten tappiot Afganistanissa ovat olleet länsijoukkoihin verrattuna moninkertaiset. Henkilötappiot eivät kuitenkaan näytä hidastavan kapinallisten toimintaa, joka on laajentunut maantieteellisesti lähelle pääkaupunki Kabulia sekä lännessä kohti pohjoista, saavuttaen jo Faryabin läänin eteläosat. Talibaneilla näyttää olevan lähes täydellinen toimintavapaus Wardakin, Logarin, Baghlanin, Nimrozin ja Farahin lääneissä sekä Heratin eteläosissa. Osa Kandaharin ja Helmandin läänien piirikunnista on niin ikään talibanien hallussa. Vuoden 2008 aikana talibanien sekä näihin kytkeytyneiden Hezb-i Islamin, Jalaluddin Haqqanin verkoston ja al-Qa’idan onnistui toteuttaa useita näyttäviä iskuja, mm. salamurhayritys presidentti Karzaita vastaan sekä iso vankilapako Kandaharissa.

Erityisen paljon huomiota osakseen ovat saaneet Naton ja Yhdysvaltojen ilmavoimien iskuissa menehtyneet siviiliuhrit. Nämä siviiliuhrit ovat johtaneet paikoin protesteihin länsimaita ja presidentti Karzaita vastaan. Vuoden 2009 haasteisiin kuuluu presidentinvaalien järjestäminen Afganistanissa. Yhdysvaltojen uusi presidentti Barack Obama on luvannut tekevänsä Afganistanista Yhdysvaltojen painopistealueen. Tästä merkinä Yhdysvallat on lähettämässä alkuvuodesta 2009 yli 30’000 li-

säsoitilasta Afganistaniin kaksinkertaistaen siten amerikkalaisotilaiden määrän maassa. Viiden taisteluprikaatin ja yhden ilmavoimien taisteluprikaatin turvin amerikkalaisjoukot ja ISAF ryhtyvät toteuttamaan uutta strategiaa, jonka ensimmäisenä vaiheena on maata kiertävän moottoritien turvaaminen. Lisäksi Yhdysvallat pyrkii värväämään heimot puolelleen ja kääntämään nämä talibaneja vastaan. Nähtäväksi jää, miten tehokasta amerikkalaisraha on heimojen välisten ristiriitojen ratkaisemisessa ja siten heimojen yhdistämisessä Taliban-liikettä ja radikaali-islamisteja vastaan.

Pakistan

Afganistanin konflikti on voimakkaasti linkittynyt Pakistanissa heimoalueilla käytävään sotaan Pakistanin hallituksen joukkojen ja radikaali-islamistien välillä. Radikaali-islamistisessa rintamassa ovat Baitullah Mehsudin johtama Pakistanin Taliban-liike (Tehrik-i Taliban-i Pakistan, TTP), mulla Nazirin johtama oma Taliban-liike, Jalaluddin Haqqanin johtama verkosto sekä al-Qa'ida. Pakistanin armeijaa tukevat puolestaan sen kanssa liittoutuneet paikalliset heimojoukot. Läpi vuoden käydyt taistelut eivät ole johtaneet radikaali-islamistisen rintaman heikkenemiseen tai sen hallinnassa olevan maantieteelliseen alueen pienenemiseen: heimoalueet ja laajat osat Luoteismaakunnan piirikunnista ovat lähes täysin Pakistanin talibanien kontrollissa. CIA:n mukaan alueella on 150 talibanien ja al-Qa'idan koulutusleiriä sekä yli 400 muuta kohdetta.

Pakistanin asevoimien toimien tuloksettomuus Afganistaniin rajoittuvalla heimoalueella on johtanut Yhdysvaltojen ohjusiskuihin radikaali-islamisteja vastaan. CIA:n ohjusiskuissa on menneen vuoden aikana saanut surmansa ainakin viisi al-Qa'idan keskiportaahan komentajaa tai johtavaa jäsentä. Samalla vuoden 2008 elokuusta kiihtyneet ohjusiskut ovat vaatineet pakistanilaisviranomaisien mukaan ainakin 200 ihmisen hengen, joista suurin osa on kylläkin ollut kapinallistaistelijoita. Kaikkiaan Yhdysvallat toteutti vuoden 2008 aikana 35 ohjusiskua Pakistanin heimoalueelle. Pakistan on protestoinut ponnottomasti iskuja ja näytellyt pyrkivänsä painostamaan Yhdysvaltoja sekä kahdenvälisesti että Turkin ja Saudi-Arabian välityksellä. *The Washington Post* julkaisi kuitenkin marraskuussa (17.11.08) artikkelin, jossa paljastettiin CIA:n ohjusiskuilla olevan Pakistanin tiedustelupalvelun vaiettu tuki.

Samalla kun Pakistanin turvallisuusvoimat ovat joutuneet viikoittain radikaali-islamistien iskujen kohteeksi, maa on joutunut vastaamaan syytöksiin, joiden mukaan sen tiedustelupalvelu ISI tukisi radikaali-islamistisia terroristiryhmiä. Heinäkuussa tapahtunut Intian suurlähetystöä vastaan tehty itsemurhaisku Kabulissa johti Yhdysvaltojen, Afganistanin ja Intian syytöksiin Pakistanin tiedustelupalvelua vastaan.

Suhteet Pakistanin ja Intian välillä jännittyivät uudelleen marraskuussa Mumbain terrori-iskujen myötä. Intia on syyttänyt Mumbain iskuista pakistanilais-kashmirilaista ääri liikettä Lashkar-e Taibaa ja vaatinut liikkeen johtajan Hafiz Sa'idin sekä muiden johtavien Lashkar-e Taiban jäsenten luovuttamista Intiaan. Pakistan on vakuutellut yhteistyöhaluaan ja onkin kieltänyt Lashkar-e Taiban peitejärjestönä pidetyn Jama'at ad-Da'wan, pidättänyt useita sen jäseniä ja sulkenut sen toimistoja ja lakkauttanut ainakin kuusi järjestön lehteä. Lashkar-e Taiba kiellettiin Pakistanissa jo Musharrafin aikana. Kuitenkin useat pakistanilaispoliitikot ja kommentaattorit väittävät Intian ja Yhdysvaltojen vain syyllistävän Lashkar-e Taibaa Intian sisäisestä terrorismiongelmasta. Samalla toiset poliitikot ovat tunnustaneet pelkäävänsä radikaali-islamistien voimakkaita vastareaktioita jos Lashkar-e Taibaa vastaan ryhdyttäisiin koviin vastatoimiin. Heimoalueiden epävakauden kanssa kamppailevan Pakistanin kannalta Intian vastustaminen toimii samalla tehokkaana kansallishengen nostattajana.

Poliittisella rintamalla keskeisin tapahtuma Pakistanissa vuoden 2008 aikana oli presidentti Pervez Musharrafin ero virastaan ja vaalien järjestäminen. Tapahtumat johtivat PPP-puolueen johtaman koalitionhallituksen muodostamiseen. Presidentti Musharrafin eroa suitsutettiin voimakkaasti länsimaaisissa joukkoviestimissä. Toivottua turvallisuustilanteen parantumista demokratiaan paluu ei

toistaiseksi ole tuottanut. Radikaali-islamistien väkivalta on terroristi-iskujen muodossa yltänyt toistuvasti vuoden 2008 aikana pääkaupunki Islamabadiin saakka. Kaikkiaan Pakistanissa tehtiin vuoden 2008 aikana yli 50 itsemurhaiskua.

Intia

Mumbain iskuja edelsivät useat Intian kotoperäisten radikaali-islamistien terroristi-iskut. Vuoden 2008 aikana terroristi-iskuja tapahtui Mumbain lisäksi Jaipurissa, Ahmedabadissa, Bangalossa, Assamissa ja New Delhissä. Kaikkiaan Intiassa tapahtuneissa iskuissa kuoli 332 intialaista ja ulkomaalaista. Iskuissa haavoittui lisäksi 1280. Mumbain iskut erosivat taktiikaltaan merkittävästi edellisistä pommi-iskuista. Valtaosassa iskuista vastuun otti järjestö nimeltä ”Intian Mujahidit”, mutta Mumbain iskujen taustalla olivat Intian mukaan al-Qa’idaan kytkeytyneet Harakat ul-Jihad-i Islami, Jaish-e Mohammed ja ennen kaikkea Lashkar-e Taiba. Lisäksi perinteisesti Pakistanin sisäpolitiikkaan keskittynyt ääri-liike Lashkar-e Jhangvi on itse ilmoittanut ottaneensa osaa Mumbain iskuun.

Kiina

Kesällä ennen Kiinassa järjestettäviä olympialaisia radikaali-islamistinen terrorismi näytti leviävän myös Kiinan muslimialueille. Uhmakkaista propagandavideoista huolimatta radikaali-islamistiset teot jäivät yksittäisiin ja amatöörimäisesti toteutettuihin iskuihin Kiinan turvallisuusvoimia vastaan.

Kaakkois-Aasia

Kaakkois-Aasiassa radikaali-islamistisen terrorismin uhka on laskenut Indonesian ja Filippiinien turvallisuusvoimien menestyksellisten turvallisuusoperaatioiden seurauksena. Kummassakaan maassa ei tapahtunut vuonna 2008 merkittäviä al-Qa’idaan yhdistettyjä terroristi-iskuja. Filippiineillä rauhanprosessi maan hallituksen ja Moron islamilaisen vapautusrintaman (MILF) välillä ajautui karille. Filippiinien armeija toteutti vuoden 2008 aikana useita operaatioita MILF:iä vastaan ja surmasi useita MILF:in ja Abu Sayyaf -ryhmän johtavia jäseniä.

Adeninlahden alue

Afganistanin ja Pakistanin alueelle muodostuneen radikaali-islamistisen terrorismin gravitaatiopisteen varjoon on jäänyt toinen radikaali-islamistisen terrorismin painopistealue: Adeninlahden ympäristö.

Jemenin al-Qa’ida on kokenut vuoden 2008 aikana sukupolvenvaihdoksen Jemenin al-Qa’idan johtoon nousseen Hamza Ali Salih adh-Dhayanin myötä. Samalla Irakissa tulikasteensa saaneet jihadistit ovat tehostaneet propagandatoimintaansa. Al-Qa’idaa edustavat tai siihen kytköksissä olevat salafilaiset jihadistit toteuttivat useita merkittäviä terrori-iskuja Jemenin hallitusta sekä maassa olevia ulkomaalaisia kohteita vastaan. Iskuista merkittävin oli Yhdysvaltojen suurlähetystä vastaan suunnattu moniosainen itsemurhaisku 17.9.08. Tätä ennen radikaali-islamistit tulittivat Yhdysvaltojen ja Italian suurlähetystöjä kranaatein maaliskuussa. Tammikuussa itsemurhaisku surmasi belgialaisturisteja Hadramawtin alueella. Radikaali-islamistisen väkivallan rinnalla Jemenin vakautta koettelevat eteläjemeniläisten kasvava tyytymättömyys sekä Maaribin ja Saadan kapinallisliikkeet. Saadan alueella tilanne on kuitenkin rauhoittunut vuoden 2008 elokuusta lähtien. Jemenin presidentin Ali Abdullah Salihin mukaan tilannetta vaikeuttavat öljytuotannon väheneminen, väestöräjhdys, viljan hinnan nousu ja vesivarojen hupeneminen. Vuoden 2008 aikana varoitukset Jemenin vajoamisesta kaaokseen lisääntyivät.

Jemenin turvallisuustilanteen pysyessä epävakana, naapurimaassa Saudi-Arabiassa turvallisuustilanne on pysynyt vakaana. Vuoden 2008 aikana Saudi-Arabian viranomaiset ovat kuitenkin pidättäneet toistatuhatta henkilöä epäiltynä kuulumisesta radikaali-islamistisiin terroristiryhmiin.

Adeninlahden vastakkaisella puolella Somaliassa turvallisuustilanne on jatkanut luisumistaan kaaokseen. Toukokuussa Yhdysvallat surmasi ohjusiskussa radikaali-islamistisen ash-Shabaabin ("Nuoriso") johtajan Aden Hashi Ayrón, mutta ash-Shabaabin taistelukykyä isku ei heikentänyt. Elokuussa allekirjoitetun ns. Djiboutin sopimuksen jälkeen radikaali-islamistisen ash-Shabaabin toiminta päinvastoin kiihtyi. Shabaabin joukot valloittivat Kismayun ja Merkan satamakaupungit sekä useita muita kaupunkeja Keski- ja Etelä-Somaliassa. Puntmaassa ja Somalimaassa ilmeisesti ash-Shabaabin itsemurhaterroristit toteuttivat sarjan itsemurhaiskuja loppusyksystä. Etiopialaisjoukot aloittivat vetäytymisen Somaliasta Djiboutin sopimuksen mukaisesti, mikä syvensi Somalian hallituksen kriisiä. Näytti myös selvältä, että Etiopia oli vetänyt tukensa aiemmalta suosikiltaan presidentti Yusufilta, Puntmaan sotapäälliköltä.

Joulukuun lopussa Somalian presidentti Yusuf erosi vihdoinkin virastaan ajauduttuaan ilmiriitaan pääministerinsä Nur Husseinin kanssa. Kukaan ei näyttänyt enää pystyvän estämään radikaali-islamistisen ash-Shabaabin voittokulkua, elleivät sitten maltillisemmat islamistit. Joulukuun lopussa uutisoitiin uudesta suufilaisesta taistelujärjestöstä nimeltä Ahl as-Sunna wal-Jama'a ("Profeetan menettelytavan ja yhteisön väki"), jonka kerrottiin vapauttaneen kaksi kaupunkia ash-Shabaabilta Keski-Somaliassa. Vuosi 2009 tulee näyttämään, hajoaako Somalia entistä moniulotteisempaan kaaokseen. Yritykset tällaisen kehityksen estämiseksi näyttävät pateettisilta: vapaaehtoisia Afrikan unionin tai YK:n rauhanturvaamisoperaatioon ei löydy ja kansainvälinen yhteisö näyttää olevan kiinnostunut Somalian kohtalosta vain merenkulun turvallisuuden näkökulmasta.

Lähi-itä

Irakissa terrorismi on vähentynyt merkittävästi: vuoteen 2007 verrattuna väkivalta väheni 80 %. Irakin positiivinen kehitys oli seurausta strategian muutoksesta, amerikkalaisjoukkojen lisäyksestä, irakilaisjoukkojen tehostuneesta toiminnasta ja Anbarissa käyttöön otetusta kodinturvajoukko-ohjelmasta. Turvallisuustilanteen paraneminen loi poliittista liikkumatilaa, jota Irakin poliittiset toimijat tarvitsivat sovinnon hieromiseen.

Irakin hallitus toteutti maaliskuussa 2008 mittavan offensiivin Muqtada as-Sadrin johtamaa kapinallista Mahdin armeijaa vastaan Basrassa. Operaatiolla onnistuttiin heikentämään sadristeja. Bagdadissa Yhdysvaltojen ja Irakin joukkojen yhteisoperaatio onnistui lyömään Mahdin armeijan sen perinteisessä kannatuskeskuksessa, Bagdadin shiialaisessa Madinat as-Sadrin (Sadr Cityn) kaupunginosassa. Pitkälti sotilaallisten vastoinkäymisten seurauksena Muqtada as-Sadr hajotti puolisotilaallisen joukkonsa ja ilmoitti jättävänsä tulossa olevat maakuntavaalit väliin. Yhdysvaltojen ja Irakin turvallisuusvoimat toteuttivat sarjan merkittäviä turvallisuusoperaatioita al-Qa'idan tunnetuilla tukialueilla Diyalan, Kirkukin, Salahaddin ja Niniwen maakunnissa. Al-Qa'idan toiminta-alue ja toimintavapaus ovat kaventuneet merkittävästi vuoden 2008 aikana. Osoituksena turvallisuustilanteen myönteisestä kehityksestä al-Qa'idan Irakin-siiven komentajan Abu Ayyub al-Masrin uskotaan piileskelevän ulkomailla ja järjestön kakkosjohtaja, Ruotsin kansalaisuuden saanut Abu Qaswara, sai surmansa amerikkalaisten operaatioissa Mosulissa.

Al-Qa'idan terroristeille ja Mahdin armeijalle tuotetuista tappioista huolimatta myönteinen kehitys Irakissa seisoo edelleen heiveröisillä jaloilla. Yhdysvallat on siirtämässä painopistettään Afganistaniin ja Yhdysvaltojen ja Irakin välisen sopimuksen mukaan amerikkalaisjoukkojen on vetäydyttävä Irakin kaupungeista kesään 2009 ja koko Irakista vuoteen 2011 mennessä. Nähtäväksi jää, miten valmiita Irakin hallitus ja turvallisuusvoimat ovat johtamaan maata ja vastaamaan sen turvallisuudesta.

Syyria on vuosia toiminut Irakiin matkalla olleiden jihadistien tukialueena. Yhdysvallat rankaisi Syyriaa lokakuussa 2008 toteuttamalla kommandoiskun al-Qa'idan Syyriasta käsin toimineen tukiverkoston komentajaa Abu Ghadiyaa vastaan. Tämä ja kahdeksan muuta terroristia sai iskussa sur-

mansa. Toisena vuoden 2008 merkkipaaluna Syyrian osalta Hizbullahin ulkoisten operaatioiden komentaja Imad Mughniyya salamurhattiin Damaskoksessa helmikuussa. Syyskuun lopussa Damaskoksessa tapahtui tuhoisa pommi-isku, jonka lopullinen motiivi jäi epäselväksi. Syyria ilmoitti pidättäneensä useita jihadisteja, joiden se kertoi kuuluneen Fatah al-Islam -terroristijärjestöön. Syyria myös näytti televisiossaan pidättämiensä terroristien ”tunnustukset”. Syyria käytti iskua hyväkseen esittääkseen epäuskottavia syytöksiä Libanonia ja Saudi-Arabiaa vastaan terrorismin tukemisesta.

Libanonissa Hizbullahin onnistui pakottaa maan hallitus ottamaan liike mukaan hallitukseen ja myöntämään liikkeelle veto-oikeus hallituksen päätöksille. Hizbullahin valtaannousua edelsi pienoissisällissota Libanonin kaupunkien, erityisesti Beirutin ja maan pohjoisosien kaduilla. Imad Mughniyyan salamurha oli takaisku Hizbullahille. Liike on vannonut kostavansa salamurhan Israelille. Vuoden 2008 aikana Hizbullahin arvioidaan moninkertaistaneen ohjusarsenaalinsa vuoden 2006 sodan jäljiltä.

Lähi-idän tilannetta kiristää edelleen vuoden 2008 loppupäivinä alkanut Israelin ja Hamasin välinen sota Gazassa. Kuusi kuukautta kestänyt aselepo päättyi Hamasin ryhdyttyä tulittamaan Israelia ohjuksilla kolme päivää ennen aseleposopimuksen päättymistä. Israel vastasi tulitukseen massiivisella ilmaiskujen sarjalla, jonka tuloksena ainakin kaksi johtavaa Hamasin jäsentä oli jo tätä kirjoitettaessa saanut surmansa. Tammikuussa 2009 Israel käynnisti maaoperaatiot Hamasin ohjusarsenaalin tuhoamiseksi. Iran ja Hizbullah ovat asettuneet tukemaan Hamasia. Valtaosa arabimaista sen sijaan on tyytynyt tuomitsemaan Israelin offensiivin ja vaatinut tulitaukoa osapuolien välille.

Pohjois-Afrikka

Al-Qa’idan maghrebilainen siipi ”Islamilaisen Lännen al-Qa’ida” (AQIM) toteutti vuoden 2008 aikana useita itsemurhaiskuja Algerian hallitusta ja maan turvallisuusvoimia vastaan. Erityisen veriseksi muodostui elokuu, jolloin itsemurhaiskut ja väijytykset vaativat lähes sadan ihmisen hengen. Algerian hallituksen mukaan maan turvallisuusvoimat ovat surmanneet vuoden 2008 aikana 185 terroristia. Verisestä elokuusta huolimatta AQIM:in toiminta näyttää olevan pitkälti rajautunut Algeriaan ja maan sisällä kolmeen provinssiin, jotka muodostavat pahamaineisen ”kuoleman kolmion”. AQIM:in ylikansallisuus on jäänyt hyvin pintapuoliseksi: Tunisiasta siepattiin itävaltalainen turistipariskunta (jotka myöhemmin vapautettiin Malissa lunnasrahoja vastaan) ja syyskuussa AQIM:in terroristit surmasivat 12 mauritanialaissotilasta. Marokko ja Tunisia säästyivät tarkastelujakson aikana suuremmilta terrori-iskuilta.

Al-Qa’ida

Varsinainen al-Qa’ida otti vuoden 2008 aikana nimiinsä vain iskun Tanskan suurlähetystä vastaan Pakistanin Islamabadissa. Al-Qa’idan egyptiläissyntyinen kakkosjohtaja Ayman az-Zawahiri julkaisi vuoden 2008 aikana muutamia videoviestejä, joista yksi suuntautui paavia ja toinen Yhdysvaltojen uutta presidenttiä Barack Obamaa vastaan. Kaiken kaikkiaan vuosi 2008 oli kuitenkin al-Qa’idan kannalta ponneton ja vaisuhko. Ryhmä ei ole toteuttanut yhtään onnistunutta iskua Yhdysvalloissa sitten syyskuun yhdennentoista 2001, eikä Euroopassa sitten vuoden 2005 – tämä kannattaa ottaa huomioon arvioitaessa Bushin hallinnon menestystä terrorismin vastaisessa sodassa. Lisäksi ryhmä on menettänyt useita ulkoisista operaatioista vastannutta keskeistä jäsentään Yhdysvaltojen ohjusiskuissa Pakistanin heimoalueella. Toisaalta tietyissä pitkittyneissä konflikteissa al-Qa’ida näyttää hyötynneen: Pakistanin, Afganistanin, Jemenin ja Somalian konfliktit ovat kehittyneet vuoden 2008 aikana al-Qa’idan näkökulmasta suotuisaan suuntaan. Tästä huolimatta ryhmää alkaa painaa pian suorittamispaaine, mikäli al-Qa’idan johto haluaa edelleen kokea olevansa keskeinen osa maailmanpolitiikkaa ja sitä muovaava tekijä.

EUROOPPA

Saksa

Saksan Düsseldorfissa tuomittiin 24-vuotias libanonilainen Youssef al-Hajdib elinkautiseen vankeusrangaistukseen epäonnistuneesta terroristi-iskusta 31.7.06. Tuolloin al-Hajdib ja tämän tekijäkumppani Jihad Hamad yrittivät jättää kaksi laukkuihin piilotettua pommia Kölnin rautatieasemalta lähtevään junaan. Rakennusvirheen vuoksi pommit eivät räjähtäneet. Moninkertaisesta murhayrityksestä al-Hajdib tuomittiin enimmäisrangaistukseen. Puolustus väitti oikeuden aikana al-Hajdibin ja Hamadin vain pyrkineen pelottelemaan pommeilla. Tuomareiden mukaan tämä väite on tuulesta temmattu. Oikeus katsoi, että syytetty halusi toteuttaa terroristi-iskun räjäyttämällä pommit. Tuomi- on perusteluissa tuomarit totesivat pommien olleen erittäin vaarallisia ja pommien epäonnistuneen vain, koska terroristit eivät sekoittaneet pommeiksi rakennettuihin kaasupulloihin ilmaa. Hajdibin puolustusta vahingoitti toki myös se, että tämä ilmoitti vastustavansa kaikkea länsimaista ja ihailevansa Osama bin Ladenia ja Abu Musab az-Zarqawia.

Toinen tekijöistä, Jihad Hamad, on tuomittu Libanonissa 12 vuoden vankeusrangaistukseen. Oikeuden mukaan al-Hajdib oli hankkeen alullepanija, joka vain oli ylipuhunut Hamadin tekijäkumppanikseen. Hajdibin asianajajat kertoivat tämän motiivina olleen Saksassa julkaistut tanskalaiset profeetta Muhammedia koskevat pilapiirroukset. (NZZ 10.12.08.)

Espanja

ETA:n sotilasjohtaja pidätettiin Ranskassa

ETA:n pelätty sotilasjohtaja Miguel de Garikoitz Aspiazu Rubina, salanimiltään Txeroki, ”cherokee”, tai el Indio, ”intiaani”, pidätettiin 17.11.2008 Ranskan Pyreneillä Cauteretsissa aamu kuudelta toteutetussa turvallisuusoperaatiossa. Kyseessä oli jo toinen järjestön ydinjohtoon kuuluneen etarran pidätys puolenvuoden sisällä.

Vuoden 1973 heinäkuun kuudentena päivänä syntynyt Miguel de Garikoitz Aspiazu Rubinassa on ruumiillistunut uuden radikaalimman nuoren ETA-sukupolven nousu järjestön johtopaikkoihin. Rubinan uskotaan nousseen ETA:n sotilaallisten operaatioiden johtajaksi vuoden 2003 lopussa. Hänen uskotaan edustaneen ETA:n ja Espanjan hallituksen dialogiin kielteisesti suhtautunutta ETA:n siipeä. Marraskuun 9. päivänä Espanjan poliisiviranomaislähteet kertoivat maan tiedotusvälineille ETA:n olevan syvästi jakautunut. *El País*n saaman poliisiraportin mukaan ETA:n kovanlinjan jäsenet olivat syrjineet toukokuussa pidätettyä Javier López Peñaa. *El País*n tietojen mukaan López Peña oli vastustanut Barajasin lentokentän pommi-iskua, joka lopetti ETA:n yksipuolisen tulitauon ja päätti neuvottelut Peñan edustaman ETA:n ja Espanjan hallituksen välillä. Rubinan kerrotaan syyttäneen Peñaa taloudellisen tuen leikkaamisesta ETA:n sotilassiivelle ennen ETA:n tulitaukoilmoitusta, pyrkimyksensä näin estää sotilassiiven iskut. Peñan linja oli johtanut *El País*n lainaamien viranomaistietojen mukaan tämän syrjäyttämiseen. *El País*n haastatteleman nimettömänä pysytelleen poliisiviranomaisen mukaan miesten välisestä linjaristiriidasta ei tule vetää liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä: ”Txerokin ja Thierryn ero voi olla siinä, että ensimmäisen suosiessa tappamista koko ajan, jälkimmäinen ajattelee olevan parempi rajoittaa tappaminen vain maanantaihin, keskiviikkoon ja perjantaihin kello kahdeksasta kolmeen iltapäivällä”.

Juan March -instituutin tutkijan sosiologi Ignacio Sánchez-Cuencan mukaan Txerokin ja Thierryn pidätykset saattavat kuitenkin vahvistaa sitä siipeä ETA:ssa, joka haluaa osallistua poliittiseen sessiiniin. Poliittista tilaisuutta tarjoavat maaliskuussa 2009 järjestettävät parlamenttivaalit. Vaikka ETA:n perinteinen poliittinen siipi Batasuna on kielletty, sen kannattajilla on uusi vaihtoehto. Vasemmistolais-nationalistinen Eusko Alkartasuna on ilmoittanut luopuvansa vaaliliitosta baskinatio-

nalistien kanssa ja käyvän vaaleihin itsenäisesti. Eusko Alkartasuna on saanut jo Batasunaan liitetyn ammattiyhdistysliikkeen LAB:n tuen, joten on mahdollista, että Eusko Alkartasuna tulee saamaan myös etarrojen äänet. Sánchez-Cuencan mukaan ETA:n rakenteet ovat murenemassa, mistä myös johtohahmojen pidätykset kielivät.

Rubinan uskotaan olleen kaikkien ETA:n sotilaallisten operaatioiden takana viimeisen viiden vuoden aikana. Rubina aloitti ETA-uransa 20-vuotiaana osallistumalla ETA:n kannattajien katuväkivalta- ja vandalismikampanjaan, ns. ”*kale borrokaan*”, Espanjan baskimaalla. Myöhemmin Rubina värvättiin pelättyihin Vizcayan soluihin, joissa Rubina sai koulutusta ETA:n kommandojen koulutuspäälliköltä, vuoden 2004 lokakuussa Ranskassa pidätetyltä Soledad Iparragirre Genetxealta alias Anbotolta.

Espanjan poliisin mukaan Rubinan kaksi ensimmäistä operaatiota päättyivät epäonnistumisiin. Maaliskuussa 2004 Espanjan poliisi pysäytti 500 kiloa räjähteitä kuljettaneen pakettiauton kaksi viikkoa ennen Espanjan vaaleja. Toisen epäonnistuneen iskuhankkeen kohteena oli Espanjan kuningas Juan Carlos, jonka kiikariviväärillä varustautunut tarkka-ampuja yritti salamurhata Mallorcalla vuonna 2004. Rubinan uskotaan osallistuneen myös pommi-iskuun sosialistipoliitikko Eduardo Madinaa vastaan. Rubina on yhdistetty erityisesti vuoden 2006 joulukuun pommi-iskuun Madridin Barajasin lentokentällä, jossa surmansa sai kaksi ecuadorilaista turistia. Isku lopetti ETA:n ”pysyvän tulitauon” sekä myös Espanjan hallituksen ja ETA:n tuolloin käymät neuvottelut. Espanjan viestimien mukaan isku oli seurausta Rubinan kasvavasta vaikutusvallasta ETA:n sisällä. Rubinan on väitetty käyttäneen tulitaukoa hyväksi muodostaakseen ”uuden ETA:n”, joka koostuisi nuorista *kale borrokan* katutappeloista, ja herättääkseen uudelleen ETA:n aseelliset iskut. Rubinaa syytetään myös kahden espanjalaispoliisin salamurhasta joulukuussa 2007 Ranskan eteläisessä Cap Bretonissa. Marraskuun 24. päivänä tuomari Santiago Pedraz luki Rubinalle syytteen poliisimurhien lisäksi Barajasin lentokenttäpommituksesta. Rubinaa pidetään kuitenkin edelleen pariisilaisessa vankilassa.

Rubina on asunut viime vuosien aikana Ranskassa. Poliisi pääsi Rubinan jäljille havaittuaan, että Rubinan asuttaman pakettiaukon rekisterikilpi oli tekaistu. Rubinan lisäksi Ranskan poliisi pidätti tämän seurasta naishenkilön, jota niin ikään epäillään ETA:n jäseneksi. Rubina pidätettiin vuotestaan. Läheiseen taloon tehdyssä kiinteistöetsinnässä poliisi löysi kaksi pistoolia, tietokoneita, 3000 euroa ja Rubinalle kuuluneen peruukin. Turvallisuusviranomaisten mielenkiinto suuntautui erityisesti Rubinan tietokoneisiin, mutta marraskuussa NZZ uutisoi espanjalaislähteisiin viitaten, että Rubinan tietokoneet oli suojattu internetistä ladatulla ohjelmalla, jonka murtamiseen espanjalaisviranomaiset eivät pystyneet. NZZ:n mukaan tietokoneiden suojamuurin murtamisessa ainoa toivo on, että viranomaisten onnistuu löytää jostain Rubinan papereista tämän käyttämä tunnusana. Viisi vuotta sitten espanjalaisviranomaisten onnistui löytää silloisen pidätetyn ETA:n sotilaskomentajan Ibón Fernández de Iradin alias Súsperin papereista tämän käyttämä tunnusana. Tunnuksensa löytymisen myötä viranomaiset pääsivät tämän tietokoneisiin ja löysivät tietoja ETA:n jälleenrakentamisesta. (NZZ 22.11.08, AFP 18.11.08, Timesonline 19.11.08, NZZ 25.11.08, IHT 18.11.08, Time 17.11.08, Jane’s Intelligence Review, Dec. 2008.)

ETA toteutti vuoden neljännen murhaiskun

Rubinan sekä toukokuussa tapahtuneen Francisco López Peñan pidätyksen uskotaan horjuttaneen ETA:a sekä aiheuttaneen valtatyhjiön, jonka saattavat täyttää ETA:n kompromisseihin valmiit tahot. Joulukuun alussa ETA kuitenkin osoitti jälleen toimintakykyään salamurhaamalla rakennusyritystä johtaneen 71-vuotiaan liikemiehen Ignacio Uria Mendizábalin, jonka yritys *Altuna y Uria* on osallistunut huippunopean junayhteyden rakentamiseen Madridista Bilbaon, San Sebastiánin ja Vitorian kautta Ranskaan. Terroristit olivat kaapanneet ennen iskua ajoneuvon aseella uhaten, kaapanneet auton omistajan, jättäneet tämän sidottuna metsään ja asettuneet odottamaan töistä lähtevää liike miestä. Mendizábal ammuttiin Azpeitiassa suosimansa ravintolan parkkipaikalle. Tekijät pääsivät

pakenemaan. Baskimaan sisäministeriön mukaan kyseessä oli ETA:n isku. ETA on ilmoittanut vastustavansa kategorisesti vuonna 2013 valmistuvaksi aiottua junayhteyttä ja on iskenyt vuoden 2008 aikana useaan otteeseen hankkeeseen osallistuvia rakennusyrityksiä vastaan. Murhatun liikemiehen yritys oli joutunut jo aikaisemmin samana vuonna ETA:n sabotaasi-iskujen kohteeksi. Isku on tullut ETA:n voimannäytöksi Rubinan pidätyksen jälkeen sekä varoitukseksi junaradan rakentamiseen osallistuville yrityksille. ETA toteutti salamurhan päivää ennen pääministeri Zapateron vierailua alueelle. (NZZ 4.12.08, BBC 3.12.08.)

Myös Txerokin seuraaja kiinni

Uhmakkaista iskuista huolimatta ETA:n alamäkeä ei voi muuksi muuttaa: Ranskan ja Espanjan poliisit pidättivät useita ETA:n jäseniksi epäiltyjä Pyreneillä Lourdesin läheisyydessä sijaitsevassa Gerdessä 8.12.08. Pidätettyjen joukossa oli myös 31-vuotias Aitzol Iriondo Yarza, jota pidetään Rubinan korvanneena ETA:n sotilassiiven komentajana. Pidätyksen yhteydessä hänen hallustaan löytyi revolvereita ja väärennettyjä asiakirjoja. Espanjan puolella viranomaiset pidättivät lisäksi kolme epäiltyä etarraa, kun nämä olivat palaamassa tapaamisesta Yarzan kanssa. Aitzol Iriondo Yarza pidätettiin, kun hän tapasi oikeana kätenään pidetyn Eneko Zarrabeitian ja toisen etsityn etarran heinäkuussa paljastetusta Vizcayan solusta. Kaikesta päätellen Ranskan ja Espanjan viranomaisilla oli tieto tapaamisesta. Yön aikana Espanjan viranomaiset pidättivät lähellä Irúnin rajakaupunkia kolme henkilöä, jotka olivat saattaneet Zarrabeitian tapaamiseen Ranskan puolelle, ja joiden oli onnistunut paeta Ranskasta ennen pidätyksiä.

Rubinan pidätyksen myötä Aitzol Iriondo Yarzan uskotaan olevan vastuussa liikemies Mendizábalin murhakäskystä. Espanjan viranomaiset ovat etsineet Yarzaa jo pidemmän aikaa: aktiivisina taistelijapäivinä Yarzan uskotaan olleen osallisena seitsemän vuotta sitten tapahtuneessa sosialistisen paikallispoliitikon salamurhassa. Yarza saattaa olla osallinen myös vuonna 2007 tapahtuneen kahden aseettoman espanjalaispoliisin murhaan Ranskassa.

Samassa yhteydessä Yarzan kanssa pidätetyn Eneko Zarrabeitian uskotaan toimineen ennen viimeistä tehtäväänsä johtavana logistiikkajäsenenä. Hänen epäillään luovuttaneen autopommin tekijöille, jotka räjäyttivät autopommin 14.5.08 Guardia Civilin tukikohdan edessä Álavan piirikunnassa. Iskussa sai surmansa yksi poliisi. (AFP 8.12.08, NZZ 10.12.08.)

Jatkuvat onnistuneet ETA:n vastaiset poliisioperaatiot osoittavat Ranskan ja Espanjan yhteistyön tehostuneen: tänä vuonna jo 36 etarraa on pidätetty Ranskassa. Thierryn ja Txerokin lisäksi Ranskassa pidätettiin 30.1.08 Ainhoa Adin Jaureguin, yksi etsityimmistä ETA:n jäsenistä. 35-vuotias Ainhoa pidätettiin Hendayessa lähellä Ranskan rajaa. Ainhoaa epäillään useista 1990-luvun aikana tehdyistä iskuista. Tammikuussa solmitun sopimuksen mukaan Espanjan turvallisuuspalvelun työntekijät voivat toimia Lounais-Ranskassa. Jatkuvat ETA:n johtohahmojen pidätykset antavat uskotavuutta Espanjan sisäministerin varoitukselle, jonka mukaan ”se, joka aikoo nousta ETA:n uudeksi sotilasjohtajaksi, voi olla varma, että me jo etsimme häntä”. (STT 9.12.08, BBC 8.12.08.)

Vuoden viimeinen isku baskitelevisioasemaa vastaan

Uuden vuoden aattona ETA räjäytti autopommin Bilbaossa paikallisen televisioaseman ITB:n toimiston edustalla. Räjähdys aiheutti mittavaa aineellista vahinkoa ja yksi henkilö loukkaantui lievästi. Kyseessä oli ainakin toinen ETA:n toteuttama isku Espanjan mediaa vastaan. Espanjan poliisin mukaan pommi räjähti hieman kello 11:n jälkeen. Rakennus oli evakuoitu ja alue eristetty tuntia aikaisemmin tulleen varoitussitoon perusteella. Iskun jälkeen Espanjan pääministeri Zapatero totesi ”ETA:n voivan hyökätä, mutta liikkeen häviävän kaikki taistelut”. Varoitussitoon antanut etarra ilmoitti auton omistajan olinpaikan. Omistaja löytyi kaupungin ulkopuolelta metsästä sidottuna. Espanjan hallituksen edustajan mukaan ITB on jo pitkään ollut ETA:n iskujen kohteena. Samaa rakennusta tosin käytti myös *El Mundo* -päivälehti. (Washington Post 1.1.2008.)

Espanjalta lisäjoukkoja kansainvälisiin operaatioihin

Joulupyhien aattona Espanjan puolustusministeri Carmen Chacón ja ulkoministeri Miguel Ángel Moratinos vierailivat espanjalaisjoukkojen luona Afganistanissa Heratin läänissä. Kyseessä oli huh-
tikuussa 2008 virkaansa astuneen puolustusministeri Chacónin kolmas vierailu espanjalaisjoukko-
jen luona. Joukoille antamassaan puheessa Chacón muisti kaatuneita espanjalaissoitilaita. Marras-
kuun 9. päivänä kaksi espanjalaissoitilasta sai surmansa itsemurhaiskussa. Espanjalle Afganistanin
operaatio on tärkein kansainvälisistä missioista joihin maa osallistuu. Nykyisellään Espanjalla on
Afganistanissa 800 sotilasta. Tästä huolimatta maa ei ole, toisin kuin Yhdysvallat, Iso-Britannia,
Ranska ja Saksa, vahvistanut joukkojaan. Tähän odotetaan kuitenkin pian muutosta kahdesta syystä:
Espanja on päättänyt nimittäin luopua itselleen asettamasta 3000 sotilaan katosta kansainvälisiin
operaatioihin. Espanjan osallistumiseen kansainväliseen operaatioon vaaditaan YK:n mandaatti ja
maan parlamentin hyväksyntä. Vastedes kuitenkin Espanjan asevoimat saavat päättää, kuinka paljon
joukkoja se eri operaatioihin lähettää. Ylärajaksi on kuitenkin asetettu 7700 sotilasta kahteen isom-
paan ja neljään pienempään missioon. Lisäksi pääministeri Zapatero tuskin tulee torjumaan Yhdys-
valtojen uuden presidentin Barack Obaman pyyntöä lisätä maan joukkoja Afganistanissa. Espanja
pyrkii todennäköisesti nyt tiivistämään Espanjan ja Yhdysvaltojen suhteita, joita Irakin sota pahasti
koetteli. (NZZ 24.12.08.)

Turkki

Turkin syksyä leimasivat yhteenotot PKK:n kanssa sekä ns. Ergenekon-oikeudenkäynti. Lisäksi
voidaan mainita DHKP/C:n johtajan Dursun Karataşin kuolema, tshetsheenijohtajien murhat Istan-
bulissa, äärioikeiston ja ääriivasemmiston yhteenotot yliopistoilla sekä Hizb ut-Tahririn johtajan
pidätys.

Kurdistanin työväenpuolueen (PKK) ja Turkin viranomaisten yhteenotot jatkuivat pitkin syksyä.
Eräänlaisen levottomuuksien huipentuman muodostivat lokakuussa PKK:n eri puolilla Turkkiä ja
Eurooppaa järjestämät mielenosoitukset ja tuhotyöt turkkilaiskohteita vastaan. Levottomuudet al-
koivat, kun PKK laski liikkeelle huhun johtajansa Abdullah Öcalanin pahoinpitelystä İmralin vanki-
lasaarella. Vastaava tilanne koettiin keväällä 2007, kun PKK väitti Turkin yrittävän myrkyttää Öca-
lanin käyttämällä radioaktiivista strontiumia. Sittenmin Euroopan neuvoston kidutuksenvastainen
komitea kumosi huhun (CPT/Inf (2008) 13). Nytkin komitea lähetti delegaationsa Turkkiin tutki-
maan Öcalanin tilannetta.

Aseelliset yhteenotot jatkuivat niin Kaakkois-Turkissa kuin Pohjois-Irakissakin, jossa Turkki jatkoi
PKK:n asemien pommittamista. Osansa väkivallasta sai myös hallitseva Oikeus- ja kehityspuolue
(AKP), kun sen toimistot joutuivat pommien kohteeksi (esim. Yüksekovassa 15. elokuuta).

Elokuussa Turkissa vierailut Iranin presidentti Mahmud Ahmadinejad kertoi Iranin taistelevan
PKK:n iranilaista siipeä PJAK:ia vastaan, ja että maa tekee iskuja rajan yli Irakiin (Milliyet
15.8.2008). Joulukuussa saatiin uutisia, että Turkki olisi viimein saavuttamassa yhteisymmärryksen
irakilaisien – ja etenkin Pohjois-Irakin kurdiviranomaisten – kanssa yhteisistä toimista PKK:ta vas-
taan (Eurasia Daily Monitor 5:238). Uutisiin Turkin ja Pohjois-Irakin kurdialueen yhteistyöstä on
kuitenkin syytä suhtautua varauksellisesti kunnes asiasta on todellista näyttöä.

Odotettu ns. Ergenekon-oikeudenkäynti (katso KUK 3/2008) saatiin median iloksi viimein käyntiin.
Toistaiseksi oikeudenkäynti ei ole onnistunut tuomaan esille mitään uutta. Pääsyytetyistä eläkkeellä
oleva santarminkenraali Veli Küçük oli jo kuultavana.

Vallankumouksellisen kansanvapautuspuolueen / -rintaman (DHKP/C) johtaja Dursun Karataş kuo-
li 11. elokuuta sairaalassa Alankomaissa. Vaikka EU pitää ääriivasemmistolaisista DHKP/C:tä viralli-
sesti terroristijärjestönä, järjestön johtaja Karataş oli jo vuosia saanut sairaalahoitoa Alankomaissa

ja DHKP/C:llä on yhä tiedotustoimisto Brysselissä. Järjestön jäsenet toimivatkin näissä maissa avoimesti eivätkä EU-maiden viranomaiset juurikaan ole puuttuneet järjestön toimintaan.

Vallankumouksellisen uransa 1970-luvulla aloittanut Karataş vangittiin vuoden 1980 sotilasvallankaappauksen jälkimainingeissa, mutta hän, monien muiden tavoin, onnistui pakenemaan vankilasta vuonna 1989. Karataşia vastaan käytyä oikeudenkäyntiä ei saatu loppuun hänen elinaikanaan.

DHKP/C perustettiin vuonna 1994 Damaskoksessa, kun sen edeltäjä Vallankumouksellinen vasemmisto (Dev Sol) -järjestö oli jakautunut sisäisen valtataistelun seurauksena. Karataşin johtama linja piti majaansa Länsi-Euroopassa ja oli aktiivinen etenkin Belgiassa, Saksassa, Alankomaissa ja Kreikassa.

DHKP/C:tä ei voi syyttää turhasta demokraattisuudesta. Sen johto oli tiukasti Karataşin ja hänen lähipiirinsä käsissä. Monet alkuaikojen avainhahmoista ovat joutuneet syrjään, ja kun järjestön entisiin johtohahmoihin kuulunut Aslan Tayfun Özkök pidätettiin Kyproksella 14. elokuuta, DHKP/C julkaisi seuraavana päivänä tiedotteen, jonka mukaan Özkök ei ole kuulunut järjestöön vuoden 2007 jälkeen (DHKP 15.8.2008). Vaikuttaakin ilmeiseltä, että DHKP/C:tä johdetaan nyt Brysselistä käsin. Brysselissä sen ytimeen kuuluvat ainakin järjestön puhemies Musa Asoğlu, Karataşin asianajaja Zerrin Sarı, Bahar Kimyongör ja mm. liikemies Özdemir Sabancın murhaan osallistunut Fehriye Erdal.

Karataş haudattiin Istanbulissa 14. elokuuta noin 5000 kannattajan osallistuessa saattueeseen. Järjestöllä on siis yhä vahva kannatus, mutta on epäselvää, mitä sen Turkissa majaileva johto (mm. Ercan Kartal ja Şadi Özpolat) ajattelevat järjestön uudesta johdosta Brysselissä.

Syksyn aikana Istanbulissa murhattiin kaksi tshetsheenien diasporan johtajaa. Ensin syyskuussa surmansa sai Gazhi Edilsultanov ja sitten joulukuussa Islam Canibekov [Džanibekov]. Ensimmäisestä murhasta otettiin kiinni paikallisia tshetsheenejä, mutta jälkimmäisessä tapauksessa epäillään Venäjän sekaantuneen tapaukseen. (Eurasia Daily Monitor 5:237.)

Turkissa on syksyllä tehty muutamia al-Qa'idaan liittyviä pidätyksiä. Lisäksi syyskuussa saatiin kiinni Hizb ut-Tahririn Turkin-johtaja Yılmaz Çelik, joka oli tuomittu 2,5 vuodeksi vankeuteen Milliyet 28.9.2008). Marraskuussa Ankarassa tehtiin operaatio, jossa pidätettiin 11 henkilöä Turkin Hizbullahin toiminnasta epäiltyinä. Operaation yhteydessä poliisi takavarikoi myös videonauhoja, joita järjestö oli tehnyt 1990-luvun lopulla tekemistään murhista. (Milliyet 15.11.2008.)

Kosovo

Kosovon jo pitkään vakaa ja rauhallinen turvallisuustilanne koki pitkän tauon jälkeen takaiskun, kun Mitrovican kaupungissa Pohjois-Kosovossa etnisten ryhmien väliset jännitteet puhkesivat väkivaltaisuuksiksi perjantaina 2.1.2009. Väkivaltaisuuksien uskotaan alkaneen välikohtauksesta, jossa kaksi albaanitaustaista miestä puukotti serbinuorukaisen. Tapausta seuranneissa serbien levottomuuksissa poltettiin ja muutoin tuhottiin lukuisia albaanien omistamia liikkeitä ja kiinteistöjä. Myös ajoneuvoja sytytettiin tuleen. Mitrovicassa räjäytettiin myös voimakas pommi, joka ravisteli kaupungin serbialuetta haavoittaen noin kymmentä henkeä. Pelastushenkilöstön saavuttua paikalle, räjähti toinen pommi, joka vaikeutti oleellisesti pelastustöitä. Levottomuuksien vuoksi KFOR ja muut kansalliset ja kansainväliset turvallisuusviranomaiset ovat lisänneet näkyvyyttään alueella. Ainakaan vielä eivät väkivallanteot ole kohdistuneet kansainväliseen henkilöstöön. Kevään 2004 kaltaisia, koko Kosovon laajuisia mellakoita ei kuitenkaan ole odotettavissa vaikka ne tuolloinkin käynnistyivät melko herkästi, väitetystä etnisten ryhmien välisestä väkivallanteosta.

Mitrovicaa on jo pitkään pidetty mahdollisten yhteenottojen näyttämönä, sillä muualla Kosovossa serbejä on vain vähän. Pääosa Kosovon noin 120'000 serbistä asuu juuri Mitrovicassa. Kaupunkia

halkovan Ibar-joen eteläpuolella asuu puolestaan albaaneja. Joen ylittävä Austerlitzin silta symboloi edelleen vallitsevaa kahtiajakoa albaanien ja serbien välillä. Edellisen kerran Mitrovicassa kahinoitiin itsenäistymisen seurauksena maaliskuussa 2008.

Sen sijaan myönteisiä uutisia Kosovosta saatiin, kun EU:n siviilikriisinhallintaoperaatio EULEX saatiin vihdoinkin käynnistettyä joulukuun alussa. EULEX-operaation käynnistämisestä on väännetty kättä käytännössä koko Kosovon itsenäisyyden ajan. Serbia, Venäjän tukemana, on vastustanut vastuun siirtämistä YK:lta EU:lle. Kompromissille alkoi kuitenkin syntyä tilaa, kun Serbia otti etäisyyttä Venäjään Georgian elokuisen sodan jälkeen. Venäjän tunnustus Georgiasta irtaantuneille Etelä-Ossetialle ja Abhasialle heikensi sen uskottavuutta Kosovon itsenäisyyden vastustajana.

EULEX:in toiminnan käynnistämistä hidasti kiista sen mandaatista, mutta YK:n pääsihteerin laatiman suunnitelman mukaan EULEX toimii Kosovossa UNMIK:in ”statusvapaan sateenvarjon alla”. Periaatteessa tällä tarkoitetaan sitä, ettei EULEX ota kantaa Kosovon itsenäistymiseen tai itsenäisyyteen, mutta todellisuudessa EULEX:in toiminta edistää ja vahvistaa Kosovon itsenäistä asemaa. Täytyy muistaa kuitenkin se, etteivät suinkaan kaikki EU-maat ole tunnustaneet Kosovon itsenäisyyttä. Tämä saakin EULEX:in tavoitteet ja toiminnan hieman kyseenalaiseen valoon. Esimerkiksi Espanja ja Romania eivät ole tunnustaneet Kosovon itsenäisyyttä, mutta ajavat kuitenkin osana EULEX:ia paikallisrakenteiden kehittämistä eli vahvistavat Kosovon itsenäisyyttä. EULEX on Euroopan unionin tähän saakka merkittävin ja suurin siviilikriisinhallintaoperaatio. Sen tavoitevahvuus, johon ei vielä ole päästy, on noin 3000 henkeä, joista reilun kolmanneksen tulisi olla kosovolaisia.

Tšetšenia

Espanja päätti 13. joulukuuta luovuttaa terrorismi-iskuista epäillyn tšetšeenin Murad Gasajevin Venäjälle. Gasajevin epäillään olleen osallisena Ingušissa vuonna 2004 tehdyssä iskussa, jossa kohteena olivat valtion rakennukset. *Associated Pressin* mukaan Gasajev pidätettiin joulukuussa 2006 Valencian rannikkokaupungissa. Hän oli paennut Espanjaan vuonna 2005 ja haki turvapaikkaa, mutta hänen hakemuksensa hylättiin.

Amnesty International vetosi Gasajevin puolesta, jotta häntä ei luovutettaisi Venäjälle, sillä hänen pelätään joutuvan kidutetuksi. Gasajev myös itse totesi, että häntä kuulusteltiin vuoden 2004 kesäkuun iskuista saman vuoden elokuussa, ja että hän oli pidätettynä ja kidutettavana Ingušian turvallisuuspalvelun tiloissa. Gasajevia ei lopulta syytetty mistään ja hän pääsi vapaaksi kolmen päivän kuulustelujen ja kidutuksen jälkeen. *Amnesty International* toteaa kuululleensa muidenkin kyseisestä iskusta epäiltyjen joutuneen kidutetuiksi.

Entinen tšetšeenikapinallisten kenttäjohtaja Islam Džanibekov löytyi 9. joulukuuta murhattuna Turkin Istanbulista. Paikallisten tutkijoiden mukaan paikalta löytyi kolme 7,62 mm pistoolinhylysyä. Tutkijat myös uskovat, että murhassa käytetyssä pistoolissa oli äänenvaimennin. Turkkilaisen *Sabah*-lehden lähteiden mukaan murhassa oli piirteitä, jotka mahdollisesti viittaisivat Venäjän salaisen palvelun sotkeentuneen murhaan.

Kavkazki Uzel -verkkosivuston lainaaman nimettömän Tšetšenian Moskovan-mielisen hallinnon turvallisuusviranomaisen mukaan Venäjän turvallisuuspalvelut eivät olleet Džanibekovin murhan takana. Lähteen mukaan oli todennäköisempää, että murha oli vain välienselvittelyä kapinallisten riveissä rahoitusasioista. Verkkosivuston mukaan Džanibekov olisi ollut alkujaan Šamil Basajevin

lähetti ja myöhemmin hän olisi alkanut rekrytoida nuoria tšetšenejä harjoitusleireille. Rahoitettuaan vuonna 2001 terrori-iskuja Mineralnyje Vodyssä ja Jessentukissa olisi Džanibekov paennut Turkkiin. (North Caucasus Weekly – Volume IX, Issue 48, December 19, 2008.)

ARABIMAAT

Lähi-itä ajelehtii vuoden 2009 odotuksessa

Odotukset ja uhkakuvat

Lähi-idässä odotetaan vuotta 2009 monesta eri näkökulmasta käsin: 1) presidentti Barack Obaman valtaannousu ja sen tuoma Yhdysvaltain ulkopoliitiikan linja, 2) Israelin parlamenttivaalit helmikuussa 2009, 3) Libanonin parlamenttivaalit, 4) Euroopan unionin ja Israelin välien syventyminen, 5) Israelin ja Syyrian rauhanneuvottelut, 6) palestiinalaisten sisäinen poliittinen eripura tai sopu ja presidentti Mahmud Abbasin kauden loppuminen tammikuussa 2009, sekä 7) Israelin ja Palestiinalaishallinnon välit.

Uhkakuvina ovat muun muassa Israelin ja Iranin välinen sota, Israelin sota Hizbullahia ja Libanonin hallitusta vastaan sekä palestiinalaisten Fatahin ja Hamasin välinen uusi sisällissota. Lämpileikkaavana kysymyksenä, joka saattaa kärjistää edellä mainittuja skenaarioita niiden toteutuessa, on sunni- ja shiiamuslimien välinen konflikti ja sen kehittyminen muiden tapahtumien ohella. Länsimaissa keskitytään hokemaan pelkistettyä mantraa islamismin nousun uhkasta ja unohdetaan, että islam saati islamismin edustajat eivät jaa yhteistä ideologiaa.

Islamismi

Rauha on yhtä aikaa lähellä ja erittäin kaukana Lähi-idässä. Islamismin nousu ei ole keskeinen, mutta tulevaisuudessa mahdollisesti ratkaiseva muuttuja. Mitä kauemmin Lähi-idän kriisi jatkuu, sitä varmimmin radikalismi – islamismi – saa laajoissa islaminuskoo tunnustavissa väestöosissa jalansijaa. Jos taas Lähi-idän kriisiin löytyy ratkaisu, tyydyttäne se laajoja ei-radikaaleja väestöosia.

Uskonnolliset puolueet Lähi-idän alueella ovat osoittaneet halukkuuttaan sekä kykyjään osallistua päätöksentekoon puoluepolitiikan kautta ja siten sopeutua demokraattiseen päätöksentekoon. Ottaway ja Hamzawy (2008) toteavat, että viimeisten kahden vuosikymmenen aikana islamistipuolueet ovat edistyneet prosessissaan sopeutua poliittisen kentän eriäviin näkemyksiin. Niiden lähtökohta on ollut verrattavissa muiden yhden katsantokannan ideologioita edustavien puolueiden kuten kristillisdemokraattisten, sosialististen ja kommunistipuolueiden tilanteeseen niiden tullessa mukaan politiikkaan. Ongelmana on kuitenkin islamistipuolueiden kyvyttömyys ja toisaalta haluttomuus uudistua moraalisten, sosiaalisten ja kulttuuristen kysymysten kohdalla, koska liika eroaminen uskonnollisista arvoista voi johtaa niiden kannatuksen laskuun.

Marina Ottaway ja Amr Hamzawy muistuttavat tuoreessa tutkimuksessa (*Islamist in Politics: The Dynamics of Participation*, Carnegie Papers, Middle East Program, No. 98, November 2008), että Lähi-idän poliittinen normaalius ei vastaa toimivaa demokratiaa, koska niin kuninkaat kuin presidentit sekä ”hallitsevat” että ”määräävät”, ja kasvavassa määrin perustavat dynastioita, joissa valta kulkee perheessä. Islamistipuolueille normaalissa poliittisessä tilanteessa toimiminen merkitsee sitä, että niiden johtohahmoja tai jäseniä ei vangita, ja että vaaleilla valitut edustajat saavat paikan par-

lamentissa. Lisäksi tämä käsittää sen, ettei hyvää tulosta saavuttanutta puoluetta rangaista, ja että sen annetaan osallistua tulevaisuuden vaaleihin.

Edellä mainittu on ratkaisevaa erityisesti palestiinalaishallinnon ja Libanonin vuodelle 2009 suunnitelluissa vaaleissa. Jos palestiinalaisalueilla presidentti Mahmud Abbasin seuraajaksi valitaan tai julistautuu Hamasin edustaja, rankaisevatko Israel, Yhdysvallat ja Euroopan unionin jäsenmaat palestiinalaishallintoa vastaavalla tavalla kuin vuonna 2007 Hamasin edellisen vuoden parlamenttivaalien voiton jälkeen? Jos Libanonissa shiiamuslimien Hizbullah ja Amal sekä niiden kanssa liittoutunut Michel Aounin kristittyjä edustava Muutoksen ja uudistuksen ryhmittymä voittavat, puuttuvatko länsimaat poliittiseen tilanteeseen talouspakottein tai etelänaapuri Israel aseellisesti?

Gaza

Israel aloitti massiiviset ilmaiskut Hamas-järjestön infrastruktuuria vastaan Gazan kaistaleella joulukuun lopussa. Kaksi viikkoa jatkuneiden taisteluiden jälkeen YK:n turvallisuusneuvosto pääsi sopuun päätöslauselmasta, jossa vaadittiin välitöntä tulitaukoa Gazaan. Päätöslauselman mahdollisti Yhdysvaltojen päätös pidättäytyä äänestyksestä eikä käyttää veto-oikeuttaan, kuten se on niin usein ennen tehnyt Israelin eduksi. Israeliin kohdistuva kansainvälinen paine Hamasin vastaisten operaatioiden lopettamiseksi oli varsin suuri.

Päätöslauselmilla sen enempiä kuin muillakaan diplomaattisilla keinolla ei ole juuri ollut vaikutusta Israelin sen enempiä kuin Hamasinkaan toimintaan. Israelin ilmaiskut, tykistötuli ja maaoperaatiot Gazan-kaistaleella, sekä Hamasin raketti-iskut Israelin kaupunkeja vastaan ovat tätä kirjoitettaessa jatkuneet. Taistelut Gazassa ovat tauonneet vain lyhyiksi jaksoiksi Israelin hyväksytyä kolme tuntia kestävä, päivittäiset tulitauot humanitäärisen avun perille saamiseksi. Vaikka Israel onkin ilmoittanut kohteikseen Hamas-järjestön infrastruktuurin ja henkilöstön, ei siviiliuhreilta ole tälläkään kertaan välttytty tiheään asutetulla Gazan kaistaleella. Jopa 300 lapsen uskotaan kuolleen. Myös YK:n avustushenkilöstöä on joutunut iskujen keskelle. Nimenomaan korkea siviiliuhrien määrä on nostattanut vastustusta maailmanlaajuisesti. Sadattuhannet ihmiset ympäri maailmaa ovat protestoineet ja osoittaneet mieltään Israelin toimia vastaan.

Toisaalta vain harva valtio sallisi itse ohjusiskuja omiin kaupunkeihinsa, omia kansalaisia vastaan. Täytyy nimittäin muistaa, että Hamasin ampumista ohjuksista joka ikinen on suunnattu siviiliväestöä vastaan, sillä niitä ei voi edes teoriassa ”ohjata” maaliin ja niiden lentoradat sekä osumakohtat voidaan parhaimmillaankin arvioida vain suuntaa antavasti. Israel pitää nyt kiinni tavoitteistaan eli Hamasin iskukyvyyn ratkaisevasta tuhoamisesta ja jatkaa operaatiotaan kunnes tavoite on mahdollisimman kattavasti saavutettu. Ongelmana voidaankin pitää juuri Israelin tavoitteiden ”saavuttamattomuutta”. Hamasin kokonaisvaltainen tuhoaminen ei ole realistinen tavoite, ja jo pelkästään koko sen ohjusarsenaalin tuhoaminen on melko epätodennäköistä. Sen sijaan Hamas pyrkii ainoastaan säilyttämään kasvonsa ja näyttämään vahvalta. Sen on oman selviytymisensä ja poliittisen tukensa vuoksi jatkettava ohjusiskujaan niin kauan kuin sillä on siihen suinkin mahdollisuus eli käytännössä niin kauan ohjuksia riittää. Se voi Hizbullahin tavoin esiintyä voittajana heti, kun Israel vetäytyy Gazasta, jos edes pieni osa sen islamistitaistelijoista selviää Israelin hyökkäyksestä. Uusia ohjuksia se saa kyllä hankittua ja uusi iskujen aalto Israelin kaupunkeja vastaan alkanee heti, kun nyt käsillä oleva myrsky on laskeutunut. (<http://www.cfr.org>, Beyond Gaza, 9.1.2009.)

Israelin operaatio Hamasia vastaan kertoo jotakin myös Israelin sisäpoliittisesta tilanteesta. Toisin kuin kesän 2006 sodassa Hizbullahia vastaan, ei pääministeri Ehud Olmertilla ole kovinkaan suurta merkitystä enää tässä sodassa. Olmert on väistymässä pääministerin paikalta ja vaalit lähestyvät. Olmertin sijaan vallankäytön keskiöön on nousemassa jo lähes unohdettu poliittinen peluri, työväenpuolueen puolustusministeri Ehud Barak. Hamasin vastainen operaatio näyttäisikin olevan pitkälti hänen käsialaansa. Barak loi pitkän sotilasuran ennen poliittista uraansa yleten aina kenraalin ar-

voon saakka. Hän toimi muun muassa Israelin puolustusvoimien tiedustelupäällikkönä ja pääesikunnan päällikkönä.

Mikäli Israel joutuu vetäytymään Gazasta saavuttamatta sen keskeisintä tavoitetta eli ohjusiskujen lopettamista, ei Barakilla ole mahdollisuutta piiloutua pääministerin arvovallan taakse. Toisaalta, jos sotilaalliset tavoitteet saavutetaan edes pääpiirteittäin, voidaan se nähdä pitkälti Barakin henkilökohtaisena onnistumisena. Tällä olisi varmasti myönteisiä vaikutuksia Barakin edustamalle puolueella. Epäonnistumisen eli ohjusiskujen jatkumisen voidaan näin ollen nähdä hyödyttävän tärkeintä poliittista vastustajaa, oikeistopuolue Likudin puheenjohtajaa Benyamin Netanyahua, joka tunnetaan erittäin tiukasta linjastaan palestiinalaiskysymyksessä. Mikäli Israel joutuu vetäytymään Gazasta häviäjänä, voi se heikentää myös ulkoministeri Tzipi Livnin ja pääministeri Olmertin edustamaa keskusta-oikeistolaista Kadima-puoluetta, sillä se on kuitenkin maan suurimpana puolueena vastuussa maan ajamasta politiikasta. (<http://www.haaretz.com>, 6.1.2009.)

Libanon

Lokakuun lopussa 2008 Israel ilmoitti YK:n Libanonin rauhanturvajoukoille (UNIFIL) vetäytyvänsä samaisen kuun loppuun mennessä yhdestä rajakiistan kohteena olevista paikoista, Ghajarin kylän pohjoisosasta, mutta kuitenkin viimeistään siinä vaiheessa, kun Tzipi Livni muodostaisi uuden hallituksen. Israel pyysi UNIFIL-joukkoja varautumaan kyseisen alueen miehittämiseen. Livni ei kuitenkaan kyennyt muodostamaan hallitusta, ja Ghajarin kylän palauttamisesta ei ole sen koommin puhuttu medioissa.

UNIFIL:in asema Etelä-Libanonissa ei ole helppo. Rauhanturvajoukkoihin kohdistui tienvarsipommi-iskuja aiemmin vuonna 2008 sekä kesällä 2007. Tämän lisäksi useat eri joukkoviestimet raportoivat joulukuun 17. päivänä tienoilla oletettavasti länsimaisen diplomaatin kautta valuneesta tiedosta, että UNIFIL olisi saanut Yhdysvaltain tiedustelulta varoituksen mahdollisesta al-Qa'idan itsemurhaiskusta joukkoja vastaan. Ajankohdaksi oli esitetty joulukuun 10. päivää tai Bushin ja Obaman hallintojen vaihtumisen ajankohtaa.

Irak

Irak al-Qa'idan väylänä Lähi-idän sydämeen: Palestiina

Vuoden 2008 aikana Irakin tilanteen kehittyminen jatkui myönteiseen suuntaan. Siviilikuolonuhrien määrä väheni varsin merkittävästi ja taloudellinen elämä teki merkittäviä läpimurtoja: 2.1.2009 ensimmäinen kaupallinen lento 17 vuoteen läntisestä Euroopasta Bagdadiin laskeutui kaupungin kansainväliselle lentokentälle. Vuoden 2008 vähentyneiden siviilikuolemien takana ovat Irakin entisten kapinallisten puolenvaihdokset Irakin nykyisen hallituksen puolelle ja tietyillä alueilla aikaansaadut aselevot. Lisäksi *sahwa*-liikkeen siirtyminen virallisesti Irakin hallituksen alaisuuteen on tapahtunut huomattavasti pelättyä sujuvammin. Myös Muqtada as-Sadrin johtaman Mahdin armeijan uhka on ainakin toistaiseksi kaventunut huolimatta sen pyrkimyksestä muuttaa taktiikkaansa nykytilanteeseen sopivammaksi. Kahden vuoden takainen synkkä lukema, 3'800 kuolonuhria kuukaudta kohden, on laskenut 600 uhriin kuukaudessa. (BBC News 2.1.2009; BBC News 30.12.2008; RFE/RL 2.1.2009.)

Irakin turvallisuusjoukot ovat kasvaneet ja parantaneet suorituskykyään, vaikka ovatkin edelleen monella tapaa riippuvaisia Yhdysvaltain joukoista. Maan turvallisuusjoukot joutuvatkin nykyään kaksi kertaa Yhdysvaltoja useammin tienvarsipommien kohteeksi. Vaikka taistelu al-Qa'idaa ja sunnijihadisteja vastaan jatkuu Bagdadista pohjoiseen sijaitsevista provinssseista – Mosul taistelujen keskipisteenä – on yksi positiivisimmista vuoden aikaansaannoksista ollut Irakin al-Qa'idan ja paikallisten sunnijihadistien kapeammaksi muuttunut elintila. Vuoden 2008 lopun ja vuoden 2009 al-

kupäivien tuhoisat itsemurhaiskut – esimerkiksi tammikuun 4. päivänä naispuolinen itsemurhapommittaja surmasi 35 ihmistä iskemällä šiialaisia pyhiinvaeltajia vastaan – ovat kuitenkin osoitus siitä, että taistelu on kaikkea muuta kuin ohi. Tämän hetken todellisuus al-Qa’idalle kuitenkin on ollut painopisteen jakaminen Irakista länteen, Libanoniin, Jemeniin ja Syyriaan. Erityisesti retoriikassa on vuoden 2008 aikana korostunut Palestiinan ja Jerusalemin ”vapauttaminen” ja tämä on tarttunut myös Irakin al-Qa’idaan ja sen liittolaisiin ja jopa Irakin kansallisiin sunnijihadisteihin. (BBC News 2.1.2009; BBC News 30.12.2008; RFE/RL 2.1.2009; Stratfor 7.1.2009.)

Vuodesta 2003 Irak on palvellut al-Qa’idaa ensisijaisena lännenvastaisen jihadin rintamana. Lisäksi maassa operoi ja sinne valui pitkään tasaisesti ulkomaisia vapaaehtoisia. Irakin al-Qa’idan edesmenneen johtajan Abu Musab az-Zarqawin taktiikassa käytettiin erottelemattomasti väkivaltaa Irakin siviiliväestöä ja erityisesti maan enemmistöä, šiialaisia, vastaan, ja tämä vähensi paitsi Irakin al-Qa’idan myös al-Qa’idan keskusjohdon legitimitettiin niin irakilaisten kuin muidenkin maiden muslimien silmissä. Monessa mielessä al-Qa’idalle viime vuosina vahingollisinta olivat Zarqawin brutaalit taktikat siviiliväestöä vastaan. Vähemmälle huomiolle jäi se tosiasia, että Irakissa al-Qa’idalla on ollut ensimmäistä kertaa operatiivinen tukikohta Lähi-idän sydänmailla – sellaista sillä ei ollut ollut aikaisemmin. Lisäksi tuo tukikohta, vaikka se jäisikin vain väliaikaiseksi, tarjosi al-Qa’idalle ponnahduslaudan sopiviin kohteisiin syvemmälle Lähi-itään: Levanttiin ja Jemeniin. Sillä, oliko tämä al-Qa’idan keskusjohdon alun perin Irakin operaatiolle asettama tavoite, on varsin vähän merkitystä, koska Saddamin väistyttyä Irakiin yksinkertaisesti aukesi kokonaisen valtion kokoinen taistelukenttä, jossa tilaa tukikohdille ja turvapaikoille oli.

Vuoden 2008 aikana Irakin al-Qa’idan toistuvien tappioiden lisäksi huomion arvoista on ollut erityisesti se, että Irakin islamilaiseen valtioon (ISI) kuuluvat sunnijihadistit (mm. Irakin al-Qa’ida) ovat lisänneet retoriikkaansa al-Qa’idan keskusjohdolle tyypillisiä julkilausumia kaikkien muslimien katkeruuksista ja antaneet uhkauksia tulevasta Irakin ulkopuolelle suuntautuvista operaatioista. Irakin islamilaisen valtion johtaja Abu Omar al-Baghdadi on useampaan otteeseen todennut, että Irakin jihadistien pitäisi vahvistaa Irakia myös globaalien jihadin ja Palestiinan vapauttamiseen suuntaavien operaatioiden tukikohtana sekä kehottanut Irakin kansalaisia liittymään ISI:n riveihin ja vastustamaan Yhdysvaltoja sekä sen luomuksia Irakissa kuten sahwa-neuvostoja ja maan poliittisia puolueita. Vuoden 2008 aikana Zawahirin ja bin Ladenin aikaisempia näkemyksiä siitä, että tie Jerusalemiin kulkee Irakin kautta, ei kuitenkaan muutettu saati kumottu, joten retoriikan tasolla Irak säilyi läpi vuoden 2008 operatiivisena keskipisteenä. Maaliskuussa 2008 julkaistussa nauhoitteessa bin Laden kuitenkin myös julisti, että Irak on täydellinen tukikohta jihadin ulottamiselle Palestiinan vapauttamiseen. Hän kuitenkin korosti nauhoitteessa, että Palestiinan vapauttamiseen tarvittaisiin väkivaltaa ja aseita, joiden kohteena tulee olla siionistien ja ristiretkeläisten kaikkialla, myös Israelissa. (Unmasking Terror, Volume IV: a Global Review of Terrorist Activities; Jamestown Terrorism Focus; Jamestown Terrorism Monitor 8.4.2008.)

ISI:n johtaja Abu Omar on arvostellut palestiinalaisjohtoa ja erityisesti Hamasia. Hän matki Zawahiria julistaessaan Hamasin pettäneen umman ja islamin. Tammikuussa 2008 internetistä löydettiin dokumentti, joka hahmotteli kolmivuotissuunnitelman al-Qa’idan operationaalisen painopisteen siirtämiseksi Irakista Levanttiin ja jihadistisolujen perustamiseksi Palestiinaan, Libanoniin ja Jordaniaan. Abu Omar myös kehotti useaan otteeseen Hamasin aseellista siipeä, Izzaddin al-Qassamin prikaatia, irtisanoutumaan poliittisesta Hamasista ja toimimaan itsenäisesti sharian ohjaamana. Yhdysvaltain joukot ovatkin raportoineet yhä useamman Irakin al-Qa’idan operatiivisen johtajan poistuneen Irakista ahtaammaksi käyneen elintilan vuoksi. Toistaiseksi Irakin jättäneiden operatiivisten johtajien määränpäästä ja päämääristä on varsin vähän ilmaantunut konkreettista tietoa, mutta yleisesti ottaen al-Qa’idan useiden operatiivisten johtajien poistuminen Irakista Jerusalemin ”vapauttamisen” tärkeyden lisääntyessä al-Qa’idan retoriikassa herättää perusteltuja kysymyksiä. Silti on myös aiheellista muistaa, että Irakin al-Qa’idan riveissä on taistellut varsin vähän palestiinalaisia.

(Unmasking Terror Volume IV: a Global Review of Terrorist Activities; Jamestown Terrorism Focus 12.12.2008.)

Lisäksi al-Qa'ida ja ISI:in kuulumattomat irakilaiset kapinalliset ovat aktivoituneet kansainvälisten kysymysten ja erityisesti Palestiinan suhteen. Viime aikoina irakilaiset sunnikapinallisjärjestöt, kuten Irakin islamilainen armeija (IAI), joka jopa välillä toimi Yhdysvaltain rinnalla, ovat alkaneet käyttää retoriikassaan valikoituja tapahtumia Irakista esimerkkeinä siitä, että Länsi ei välitä missään muslimien katkeruuksista ja että islam on laajamittaisen hyökkäyksen kohteena kaikkialla. He ovat muun muassa syyttäneet Yhdysvaltoja pyrkimyksestä muodostaa Suur-Israel, joka sulki sisälleen myös Irakin. Näin ollen myös kansalliset sunnijihadistit Irakissa pelaavat epäsuorasti al-Qa'idan pussiin vahvistaen sen ideologista sanomaa, jonka mukaan Länsi tekee kaikkensa alistaakseen ja valloittaakseen islamilaisen maailman. (Unmasking Terror Volume IV: a Global Review of Terrorist Activities.)

Vuoden 2008 tammikuun lopulla useat Irakin kansalliset kapinallisryhmittymät, kuten Uskonpuhdistuksen ja jihadin rintama, Irakin Hamas sekä Irakin islamilainen vastarintaliike, tuomitsivat kovin sanoin Israelin toimeenpaneman Gazan saarron. Lisäksi al-Furqu'an armeijakunta, Ansar al-Mujahidin, Irakin marttyyrien prikaati ja muutamat muut sunniryhmät antoivat yhteisen julkilausuman, jossa he ilmaisivat tukensa palestiinalaisille ja uhkasivat "miehittäjiä" iskuilla Irakin maaperällä, jotta siionistit ja ristiretkeläiset tuntisivat tappion ja häpeän. Irakin islamilainen armeija myös julkaisi tammikuussa 2008 videon, jossa vertasi Yhdysvaltain joukkojen läsnäoloa Irakissa Gazan saartoon, vannoi käyvänsä jihadia vääräuskoisia vastaan sekä lupasi Palestiinan vapauttamista. (Unmasking Terror Volume IV: a Global Review of Terrorist Activities.)

Palestiinassa alueelle saapuneiden ja jo siellä olleiden salafistien energia on toistaiseksi keskittynyt pääasiassa yritykseen luoda perusta salafilaisuuden saarnaamiselle, jotta väylä salafilaisuuden leviämiseksi palestiinalaisten keskuudessa syntyisi. Joitain operaatioita Israelin armeijaa ja alueella oleskelleita turisteja vastaan salafistiryhmät, kuten Jaysh al-Islam (Islamin armeija), ovat jo toteuttaneet, mutta ne ovat olleet kokoluokaltaan varsin vaatimattomia. Länsirannalla salafistien asema on varsin heikko, mutta Gazan alueella heidän asemansa on vahvistunut varsin tasaisesti. Edellä mainittu Jaysh al-Islam ja muutamat muut ryhmät ovat perustaneet Gazaan tiloja muun muassa aseellista koulutusta varten ja esitelleet saavutuksiaan kansainväliselle medialle. Lisäksi he ovat uhonneet pian hyökkäävänsä Israelia vastaan. Palestiinan salafistit väittävät kuitenkin olevansa omavaraisia esimerkiksi rahoituksen suhteen ja liittyvän al-Qa'idaan vain ideologian tasolla. (Jamestown Terrorism Focus 12.12.2008; Reuters 1.9.2008.)

Vaikka Hamas on solminut salafistien kanssa hataran sopimuksen, jonka mukaan salafistit saavat toimia palestiinalaisalueilla, mikäli he hyökkäävät ainoastaan Israelin intressejä vastaan eivätkä pakkokäännyttä ihmisiä tai osallistu palestiinalaisalueiden sisäpolitiikkaan, ovat salafistit aktiivisesti arvostelleet Hamasia. Salafistit ovat julistaneet, ettei Hamas toteuta Jumalan tahtoa maan päällä eikä sen lainsäädäntö ole aidosti sharian mukaista. Lisäksi Hamasin ja salafistien välillä on ollut joitain yhteenottoja syksyn 2008 aikana. Palestiinan salafistit ovat bin Ladenin, Zawahirin ja myös Irakin islamilaisen valtion johtajan Abu Omar al-Baghdadin kehotusten mukaisesti lähestyneet Hamasin aseellisen siiven Izzaddin al-Qassamin prikaatien taistelijoita rekrytointiaikomoissa. Joitakin medialähteiden mukaan Hamasin johtoon turhautuneet Hamasin jäsenet, jotka myös pyysivät al-Qa'idaa ja Osama bin Ladenia ohjaamaan johtajansa oikealle tielle, olisivat olleet juuri Hamasin aseellisen siiven taistelijoita. Samaiset asemiehet ovat lähteiden mukaan vannonneet globaalien jihadin nimeen ja pyytäneet al-Qa'idaa tarjoamaan aseellista apua Palestiinan vapauttamisessa. (Jamestown Terrorism Focus 12.12.2008; Reuters 1.9.2008.)

Viimeisimpien väkivaltaisuuksien puhjettua alueen salafistit ovat kohdanneet haasteen, joka esiintyy ennen kaikkea ideologisen doktriinin tasolla. Tämänhetkisen konfliktin keskellä Hamas käy joidenkin salafistien näkökulmasta puolustuksellista jihadia Israelia vastaan. Salafistit ovat kuitenkin

kin pidemmän aikaa tuominneet Hamasin petturiksi sen osallistuttua demokraattiseen prosessiin ja ”antauduttua” neuvotteluihin paitsi Lännen myös ajoittain Israelin kanssa. Mikäli salafistit voivat pitää Hamasia jossain määrin hartaana islamilaisena järjestönä, joka vain toistaiseksi irtisanoutuu esimerkiksi sharian täydellisestä soveltamisesta, tulisi heidän tukea sitä kamppailussa Israelia vastaan. Mutta mikäli vallalla ovat tämän vuoden aikana salafistien useasti esittämät näkemykset Hamasista harhaoppisuuden esikuvana, ei salafisteilla ole mitään velvoitteita osallistua Israelin vastaisiin taisteluihin. Eräillä salafistifoorumeilla internetissä on jopa kutsuttu Hamasin lippua jahiliyyan eli tietämättömyyden/kadotuksen tunnukseksi.

Jaysh al-Islam julkaisi hiljattain kannanoton, jonka mukaan muslimien tulisi vastustaa Israelia, mutta ei mielellään Hamasin lipun alla. Lisäksi heidän mukaansa taistelussa tulee olla kyse Palestiinan vapauttamisesta islamilaiseksi valtioksi eikä miehityksen vastustamisesta. Tässä näkyy salafilaisille ääriryhmille tyypillinen kategorinen irrottautuminen kaikenlaisista kansallisista itsenäisyyspyrkimyksistä – salafistit eivät missään tapauksessa ole separatisteja, sillä kansallisuus ei milloinkaan saa tavoitteena nousta umman yläpuolelle. Monien tahojen, kuten Abu Omar al-Baghdadin ja Irakin islamilaisen valtion, kannanotot antavat edelleen odottaa itseään. He pelaavat todennäköisesti tämän hetkisen konfliktin yhä raivotessa varman päälle, sillä varsinkin Hamasin vastaiset konfliktit saattaisivat provosoida Hamasin kääntämään aseensa kohti Gazan salafisteja. Varman päälle pelaaminen myös mahdollistaa savun laskeuduttua Hamasin aiempaakin tiukemman arvostelun ja syyttämisen kyvyttömyydestä suojella palestiinalaisia. Tällaisella taktiikalla pyrittäisiin vahvistamaan alueen salafistien legitimitettä perinteisten palestiinalaisyhmien kustannuksella. Mikäli kriittisiä ääniä kuullaan, ovat Irakin islamilainen valtio ja sen johtaja Abu Omar varmasti niiden joukossa. (MEMRI Jihad and Terrorism Threat Monitor 8.1.2009.)

Toisin kuin Irakin al-Qa’idan, jonka riveissä taistelee useita ulkomaisia vapaaehtoisia, Irakin kansallisten sunnijihadistien radikaali, kansainvälisiä operaatioita ennakoiva, retoriikka ei varmuudella kuitenkaan konkretisoidu operatiiviseksi toiminnaksi Irakin ulkopuolella. Onkin epävarmaa aikooko Irakissa taistelevien sunnijihadistien johto oikeasti suunnata operaatioitaan tai edes toimintaansa vuonna 2009 myös Irakin ulkopuolelle elintilan käydessä Irakissa ahtaammaksi. Huolestuttavaa on joka tapauksessa, että retorinen perusta Irakin ulkopuolisiin operaatioihin on jo luotu, ja al-Qa’idan on ollut pakko Irakissa koettujen tappioiden vuoksi aikaistaa pyrkimystään jakaa painopistettään Irakista myös muualle Lähi-idän sydänalueille.

Lisäksi globaalia jihadia korostavan retoriikan, Irakin ja Palestiinan yhtäläisyyksien julistaminen sekä väitteet, että se mitä Irakissa tapahtuu, on osa laajempaa Lännen pyrkimystä alistaa muslimit ja tuhota islam, edesauttaa al-Qa’idaa sen suunnitelmassa luoda pysyvä perusta läsnäololle Lähi-idän sydämessä, jossa sen tavoitteena on myös haastaa Hamas ja muut perinteiset ryhmittymät. Esimerkiksi Gazan salafistit ovat keskittyneet tällä hetkellä juuri ideologiseen taisteluun saarnaamisen kautta ja siksi Irakin al-Qa’idan ja kansallisten sunnijihadistien globaalia kamppailua ja Palestiinan vapauttamista vaativa retoriikka edesauttaa al-Qa’idan tavoitteita koko Lähi-idässä. Se myös tarjoaa esimerkin salafistisen ideologian kyvystä liimautua myös kansallisten sunnijihadistien retoriikkaan, joka on syytä huomioida arvioitaessa esimerkiksi salafismin mahdollisuuksia Palestiinassa. (Unmasking Terror, Volume IV: a Global Review of Terrorist Activities; Jamestown Terrorism Monitor 8.4.2008.)

Qatar ja Saudi-Arabia

Pitkään riidoissa olleet Qatar ja Saudi-Arabia näyttivät joulukuun lopussa pääsevän sopuun ja sopivat käynnistävänsä laajamittaisen yhteistyön. Suhteiden lämpiämistä on edeltänyt maiden välinen pitkä kyräily, jonka taustalla on ollut Qatarin ennakkoluuloton ulkopolitiikka. Qatarin ulkopolitiikan lähtökohtana on pitkään näyttänyt olevan suuremman naapurinsa Saudi-Arabian haastaminen sekä alueellisesti että maailmalla, ja kilpailu on ulottunut mediasta moskeijoihin ja kehitysyhteis-

työstä konferenssidiplomatiaan. Maat allekirjoittivat kuitenkin lopulta 16.12.08 pöytäkirjan, joka määrittelee maiden välisen rajan kiistellyillä alueilla. Samalla maat sopivat tiivistävänsä yhteistyötä politiikan, sotilaallisen maanpuolustuksen, kulttuurin, kaupan ja viestinnän aloilla. Maat ilmoittivat myös perustavansa yhteisen kauppakamarin.

Näillä käytännönläheisillä yhteistyön aloilla maat pyrkivät parantamaan välejänsä, jotka ovat kärsineet Saudi-Arabian alueellisten hegemoniapyrkimysten ja Qatarin harjoittaman ulkopolitiikan välisestä kitkasta. Sopimus saattaa näin menestyksellisesti päätökseen liennytyksen, joka alkoi vuoden 2007 lopussa Saudi-Arabian kuninkaan Abdallah ibn Abdelazizin ja Qatarin emiirin Hamad ibn Khalifan tapaamisesta. Alkanutta lähentymisprosessia tuki Saudi-Arabian kruununprinssin Sultan ibn Abdelazizin pari kuukautta myöhemmin toteuttama valtiovierailu Qatarin pääkaupunkiin Dohaan.

Vuonna 1992 maiden välit kiristyivät aseellisiin yhteenottoihin, kun Saudi-Arabian joukot hyökkäsivät qatarilaista raja-asemaa vastaan al-Khufussa. Yhteenotto vaati kaksi ihmishenkeä. Yhteenoton jälkeen Qatar irtisanoutui vuonna 1965 solmitusta rajasopimuksesta. Arabimaiden välitystoiminta näytti lopettavan yhteenotot, jotka kuitenkin leimahtivat jälleen vuonna 1994. Vuonna 1996 naapurimaat sopivat rajankäyntikomission perustamisesta. Lähtökohdaksi sovittiin vuonna 1992 solmittu Medinan sopimus. Tämä sopimus nojasi vuoden 1965 sopimukseen ja rajaa koskeviin karttoihin, jotka kumpikin osapuoli oli hyväksynyt. Qatarilaiset vaativat turhaan rajantarkistusta Khor al-Ubaydin alueella toivoen maakäytävää, joka yhdistäisi Qatarin maateitse Arabiemiraatteihin.

Qatar aiheutti alueellista kohua vuonna 1994, kun maa poikkesi konsensuksesta ja solmi epäviralliset suhteet Israeliin. Suhteet tiivistyivät sopimukseen qatarilaisen maakaasun viennistä Israeliin. Qatar kuitenkin jäädytti sopimuksen täytäntöönpanon arabimaiden äänekkäiden protestien seurauksena. Toinen piikki Saudi-Arabian lihaan on ollut vuonna 1996 toimintansa aloittanut qatarilainen al-Jazeera -satelliittikanava, jonka ei ole kavahtanut tutkivasta journalismista ja Saudi-Arabian kuningashuoneen arvostelemisesta. Vuonna 2003 Qatarin ja Saudi-Arabian suhteet kiristyivät Irakin sodan aattona kun Qatar tarjosi Yhdysvalloille mahdollisuutta perustaa alueelle iso tukikohta Saudi-Arabiasta juuri vetäytyneille joukoille. Saudi-Arabia oli vetänyt suurlähettilään Dohasta jo edellisellä vuonna protestina loukkaavaksi koetulle al-Jazeeran raportille Saudi-Arabian kuningashuoneesta. Vasta viisi vuotta myöhemmin diplomaattisuhteet palautettiin normaaleiksi.

Qatar ei ole aiheuttanut närää saudeissa ainoastaan veljeilemällä länteen päin, vaan vähintään yhtä suurta huolta on aiheuttanut Qatarin idänpolitiikka. Persianlahden maiden yhteistyöneuvoston (Gulf Cooperation Council, GCC) viimevuotisessa huippukokouksessa Dohassa Saudi-Arabia viestitti sovintohalukkuuttaan kuningas Abdallahin osallistumisella kokoukseen, vaikka Qatarin emiiri oli omavaltaisesti kutsunut Iranin presidentin Mahmud Ahmadinejadin kokouksen vieraaksi. Useat GCC:n jäsenmaat tuomitsivat Ahmadinejadin saaman kutsun täysin ansaitsemattomaksi hyvätahdon eleeksi: miehittäähän Iran jo vuosia kolmea Arabiemiraateille kuuluvaa pikkusaarta Persianlahdella ja muutenkin Iranin aggressiivinen politiikka ja tuki maltillisia arabihallituksia vastustaville ääriryhmille on Persianlahden arabimaissa koettu viime vuosina yhä kasvavaksi uhaksi.

Qatar on omaksunut aktiivisen roolin arabimaailmassa ja on haastanut Saudi-Arabian usealla perinteisesti sille kuuluviksi pidetyillä diplomatian rintamilla. Erityisen huomionarvoisia olivat vuoden 2008 toukokuussa Qatarin ponnistelut Libanonin kriisin sovittelussa ja Libanonin poliittisten vastapuolten rauhanneuvottelujen järjestäminen Dohassa. Qatar ryhtyi sovittelijaksi Saudi-Arabian jäävättä itsensä perinteisestä sovittelijan roolista tukemalla voimakkaasti länsimielistä Mustaqbal-puoluetta. Dohan viimeisimpiin diplomaattisiin aloitteisiin kuuluvat ratkaisuehdotus Darfurin kriisin ratkaisemiseksi sekä ei-valtiollisten järjestöjen, kuten ”Arabien demokratiasäätiön” perustami-

nen sekä qatarilainen versio ”Toimittajista ilman rajoja” lehdistövapauden tukemiseksi arabimaailmassa. (NZZ 24.12.08.)

Bahrain

Bahrainissa pidätettiin joulukuun lopussa 14 henkilöä epäiltynä terrori-iskujen valmistelusta maan pääkaupungissa Manamassa. Bahrainin sisäministerin šikki Rashid bin Abdullah al-Khalifa kertoi pidätettyjen saaneen ase- ja räjähdekoulutusta Syyriassa ja suunnitelleen iskuja maan taloutta ja diplomaattikohteita sekä yökerhoja vastaan joulukuun 17. päivän kansallisena juhlapäivänä. (Daily Yomiuri 29.12.08.)

Marokko

Saléssa erityinen terroristisiin rikoksiin erikoistunut valitustuomioistuin tuomitsi joulukuun 18. päivänä Madridin junapommi-iskuihin 11.3.2004 osallistuneen terroristin 20 vuoden vankeusrangaistukseen. Marokkolainen Abdelillah Hriz, jonka espanjalaiset pidättivät vuoden 2008 tammikuussa, on yhdistetty DNA-näytteiden perusteella iskujen suunnittelupaikkaan sekä muihin terrori-iskuun osallistuneisiin henkilöihin, joista 21 tuomittiin Madridissa vuonna 2007 kaikkiaan 3—40 vuoden pituisiin vankeusrangaistuksiin. Marokon valtionsyyttäjä vaati Hrizille elinkautista vankeusrangaistusta. Hriz myönsi oleskelleensa lokakuusta 2003 maaliskuuhun 2004 Madridissa, mutta kiisti osallisuutensa iskuihin ja väitti Espanjan viranomaisten tekaisseen todisteet häntä vastaan. (NZZ 19.12.08.)

AASIA

Iran

Barack Obama ja Iran-suhde

Yhdysvaltojen uuden presidentin Barack Obaman kampanjoima muutoksen idea poliittisella kentällä aiheuttaa kansainvälisessä yhteisössä odotuksia myös maan Iran-suhteisiin. Kuitenkin ensimmäisenä tulee pitää mielessä, että Yhdysvaltojen korkeimpana prioriteettina tällä hetkellä on maan talouden tasapainottaminen. Lähiaikoina maan ulkopoliitikassa ei välttämättä tapahdu mitään käänteentekeviä uusia aloitteita tai suuria ja kunnianhimoisia suunnitelmia, ja maan huomio pysynee Irakissa, Afganistanissa, Pakistanissa, Venäjässä ja kansainvälisessä taloudessa. Iran saattaa hyvinkin lukeutua kärkiaiheisiin mukaan, mutta monien tahojen mielestä se ei ole kaikkein kiireisin asia.

Toisaalta taas, jos mietitään tärkeitä Lähi-idän maita Israelia, Egyptiä, Saudi-Arabiaa, Turkia ja Irakia, ovat suhteet kaikkiin niihin monimutkaisia, mutta niitä kaikkia yhdistää yksi tekijä: Iran. Sillä on ajan saatossa kehittynyt tarpeeksi keinoja aiheuttaa ongelmia kaikilla näillä rintamilla, ja myös siksi yleisen Iran-politiikan määrittely ja selkeytys ajoissa on tärkeää.

Obaman ja hänen neuvonantajiansa kommenttien perusteella uusi hallinto näkee Lähi-idän kestäväen rauhanprosessin ratkaisuna niin juutalaisten ja arabien välisiin ongelmiin, kuin myös kunnioituksen ja luottamuksen palauttamiseen Yhdysvaltojen ja maailman muslimiväestön sekä niiden hallitusten välillä. Julkisuudessa Obaman neuvonantajat ovat puoltaneet rauhanomaisia ennaltaehkäiseviä toimia suhteessa Iranin ydinohjelmaan. Siinä politiikassa kuitenkin on vaikeutena tasapainoinen lähestymistapa, ja vaikka ennaltaehkäisevä toiminta ei välttämättä ala sotilaallisilla toimilla, voi se tarvittaessa johtaa niihin.

Jos Obaman hallinto ottaa Iranin ydinohjelma-ongelmaan liian avoimen ja hyväksyvän asenteen sallimalla uraanin rikastamisen jatkamisen, on vaarana menettää Iranin painostuksessa tuki eurooppalaisilta, jotka ovat jo vuosia ajaneet vähemmän ehdotonta linjaa rikastuksen suhteen. Jos taas lähestymistapa on liian jyrkkä, on Yhdysvalloilla riski ajautua kokonaan ulos näyttämöltä tai tilanne kärjistyy niin, että iranilaisilla olisi oikeasti kannukset pommin valmistukseen. (Robert Satloff: The Washington Institute, Policy Watch #1424: In Transition: The Obama Administration.)

Iranin korkeimman hengellisen johtajan merkitys

Iranissa tällä hetkellä vallitsevat taloudelliset olot vaikuttavat omalta osaltaan maan johdon asemaan, joka on huonompi kuin islamilaisen tasavallan koko kolmen vuosikymmenen historian aikana. Tämä taas mahdollisesti lisää Iranin halukkuutta kansainvälisen yhteistyön parantamiseen, jos Yhdysvallat panostaa tarpeeksi diplomaattiseen keskusteluun. Toisaalta ajoitus on tärkeää mahdollisessa lähentymisessä, jotta Iranin nykyinen radikaali presidentti Mahmud Ahmadinejad ei saisi kahmittua itselleen kunniaa edistysaskelista ennen vuoden 2009 kesän presidentinvaaleja. Tärkeämpää olisi kuulostella Iranin korkeimman hengellisen johtajan ajatollah Ali Khamenein suhtautumista mahdolliseen keskusteluun ja saada hänet näkemään, että hänen tähän asti noudattamansa ”ei sota, ei rauha” -politiikka ei ole enää mahdollista vaan ratkaisuja on tehtävä. (Michael Eisenstadt, The Washington Institute, Policy Watch #1420: Why the Next U.S. President Will Be a Wartime Leader; Mehdi Khalaji: The Washington Institute, Policy Watch #1426: The Problems of Engaging with Iran's Supreme Leader.)

Joka tapauksessa suurissa asioissa toimimisessa Iranin kanssa tärkeintä on saada kosketus ylimpään hengelliseen johtajaan, sillä hän pitää käsissään lopullisia päätöksen avaimia. 30.10.2008 Ali Khamenei sanoi puheessaan, että Iranin ja Yhdysvaltojen eroavuudet ovat perustavanlaatuisia ja ne ovat politiikan ulottumattomissa. Hän jatkoi sanomalla, että Iranin viha ja inho Yhdysvaltoja kohtaan on syvä ja se johtuu Yhdysvaltojen epäoikeudenmukaisesta ja imperialistisesta perusluonteesta. Iranin islamilaisen tasavallan olemus taas perustuu hänen mukaansa puhtaaseen muhammedilaiseen islamiin, jonka pääpiirre on epäoikeudenmukaisuutta vastaan taistelu.

Presidentti Ahmadinejad lähetti Obamalle historiallisen onnittelukirjeen tämän voitettua vaalit, ja se on saanut monet pohtimaan mahdollisuutta taustalla naruja vetelevän Khamenein ajatusten muutoksesta. Kuitenkin esimerkiksi kansanedustaja Ali Larijanin lausahdus kuvastaa Iranin johtajien suhtautumista yhteistyön mahdollisuuksiin: ”Se, joka luulee Obaman muuttavan Yhdysvaltain ulkopolitiikkaa, on naiivi”. (The Washington Institute, Policy Watch 1426.)

Iranin islamilainen tasavalta on epäonnistunut taloudellisissa, kulttuurisissa ja sosiaalisissa lupauksissaan ja tämä vaikuttaa suuresti Khamenein valintaan säilyttää anti-amerikkalaisuus islamilaisen vallankumouksen ideologian kulmakivenä. Hän on vastuussa ideologian hengissä pysymisestä pitäessään itseään sen korkeimpana auktoriteettina maailmassa.

On hyvin todennäköistä, että niin pitkään kun Khamenei ei näe vuorovaikutusta Yhdysvaltojen kanssa oman regiiminsä selviytymisen kannalta oleellisena, todellista edistystä ei tapahdu. Tilanne vaikeutuu hänen osaltaan, jos Obaman hallinto suostuu varauksettomaan keskusteluun, sillä Khamenei on aina syyttänyt Yhdysvaltojen hallitusta pattitilanteesta. Suurin osa iranilaisista ei sen sijaan ole mitenkään kategorisesti amerikkalaisvastaisia. (The Washington Institute, Policy Watch 1426.)

Alkuasetelma

Obama sanoi haastattelussa 7.12.2008, että on tärkeää luoda tiukka mutta välitön diplomaattinen suhde Iranin kanssa. Olennaista on tehdä selväksi, että Iranin ydinohjelma ei ole hyväksyttävä, kuten ei myöskään sen uhkailu Israelia kohtaan eikä sen tuki Hamasille ja Hizbullahille. Obama puhui

”keppi ja porkkana” -lähestymistavasta, joka pitää sisällään taloudelliset kannustimet ja helpomman pääsyn kansainväliseen kauppajärjestelmään. Toisaalta lähestymistapa sisältää tarvittaessa mahdollisuuden vakuuttaa Kiina ja Venäjä siitä, että Iranin käyttäytymisen muuttamiseksi on tarpeen tiukentaa sanktioita. Obama korosti Iranin omaa mahdollisuutta valita, haluaako maa viedä asiaa eteenpäin helppoa vai vaikeaa tietä. (Iran Focus 7.12.2008.)

Vastauksena Obaman esittämään haastatteluun Iran kehotti 8.12.08 häntä hylkäämään ”keppi ja porkkana” -lähestymistavan ja ryhtymään sen sijaan vuorovaikutukseen Iranin kanssa, kun hän aloittaa presidenttinä 20.1.2009. Iranin ulkoministeriöstä sanottiin, että ”keppi ja porkkana” -lähestymistapa on ei-hyväksyttävä ja epäonnistunut politiikka, joka on osoittautunut hyödyttömäksi. Ministeriön mukaan Yhdysvaltojen ulkopoliittikan muutoksesta puhuttaessa Iran haluaa, että maa vaihtaisi Bushin hallinnon hyökkäävän linjan vuorovaikutukseen, ja se jää odottamaan kuinka Obaman hallinto käyttäytyy astuessaan valtaan. (Iran Focus 8.12.2008.)

Bangladesh

Bangladeshissa järjestettiin 29.12.08 parlamenttivaalit, jotka samalla viestittivät maan paluuta demokratiaan. Vuoden 2006 lopussa Bangladeshin asevoimat kaappasivat vallan maan kahden valta-
puolueen, Bangladeshin kansallispuolueen (BNP) ja Awami-liiton, naispuolisten johtajien Khaleda Zian ja Sheikh Hasinan välisen vihanpidon ajettua 160 miljoonaisen maan poliittiset olot kaaokseen. Sysäyksen vuoden 2006 lopussa tapahtuneelle sotilasvallankaappaukselle antoivat parlamenttivaaleja edeltäneet väkivaltaisuuudet, joissa sai surmansa 50 BNP:n ja Awami-liiton kannattajaa. Asevoimat julistivat tammikuussa 2007 poikkeustilan ja asettivat maan johtoon väliaikaishallituksen: parlamenttivaaleja lykättiin, poliittiset väenkokoukset kiellettiin, äänestäjärekisteristä poistettiin 11 miljoonaa [!] väärennettyä nimeä ja maahan julistettiin korruption vastainen sotatila. Valtaosa bangladeshilaisista toivotti sotilasvallankaappauksen tervetulleeksi. Syynä tälle myönteiselle vastaanotolle oli vuodesta 1991 alkanut BNP:n johtajan Khaleda Zian sekä Awami-liiton johtajan Sheikh Hasinan välinen katkeran riitelyn ja valtataistelun kausi. Sotilasvallankaappauksen kautta suurin osa bangladeshilaisista toivoi maan vapautuvan kummastakin naispoliitikosta, joiden välinen valtataistelu oli halvaannuttanut Bangladeshin kehitystä.

Awami-liitto on alun perin ollut vasemmistolainen ja sekulaarinen puolue. BNP sen sijaan on ollut Bangladeshin poliittisen kentän ”oikeistoa” ja sillä on ollut hyvät suhteet niin islamisteihin kuin armeijaankin. Ajan myötä puolueiden ideologiset erot ovat vesittyneet: vastakkainasettelu kulminoitui puolueiden johtohahmojen väliseen vihanpitoon. Sheikh Hasina on perinyt puoluejohton isältään Sheikh Mujib-ur-Rahmanilta. Tämä tärkeä itsenäisyystaistelija ja Bangladeshin ensimmäinen pääministeri sai surmansa vuonna 1975 yhdessä 17 perheenjäsenensä kanssa armeijan vallankaappauksessa, joka johti 48 päivää kestäneeseen kumousten ja vastakumousten kaaokseen ja päättyi kenraali Zia-ur-Rahmanin valtaannousuun asevoimien päälliköksi ja vuonna 1977 julistautumiseen presidentiksi. Sheikh Hasinan mukaan Khaleda Zian entinen aviomies kenraali Zia-ur-Rahman, joka puolestaan sai surmansa salamurhassa vuonna 1981, oli osallisena vallankaappauksessa. Khaleda Zia puolestaan syyttää Awami-liittoa entisen aviomiehensä murhasta. Keskinäisen vihanpidon keskellä naiset ovat jättäneet Bangladeshin täysin hunningolle: vuosittaisella keskimäärin 460 dollarin BKT:llä per henkilö Bangladesh on yksi maailman köyhimmistä maista. Lisäkurimusta aiheuttavat vuosittaiset tulvat ja ilmastonmuutoksen tuoma merenpinnan nousu.

Asevoimien asettama väliaikaishallitus käynnisti kampanjan korruptiota vastaan väliaikaisen pääministerin, entisen maan keskuspankin johtajan Fakhruddin Ahmedin, johdolla. Kampanjan yhteydessä kymmeniätuhansia poliitikkoja, heidän joukossaan myös Khaleda Zia ja Sheikh Hasina (jotka tunnetaan Bangladeshissa nimellä ”begumit”, rouvat), virkamiehiä ja liikemiehiä pidätettiin. Useita vaikutusvaltaisia henkilöitä tuomittiin erityisessä korruptionvastaisessa tuomioistuimessa ja maan asevoimat yrittivät ajaa kummankin entisen pääministerin maanpakoon. Tämä ns. ”miinus kaksi -

mallin” toteuttamisessa armeija ei onnistunut: kummankin naisen vaikutusvalta Bangladeshin poliitikassa ja taloudessa oli liian voimakas eikä asevoimien onnistunut nostaa BNP:n ja Awami-liiton sisällä uutta sukupolvea puolueiden johtoon. Myös yritys edistää uusien poliittisten ryhmien syntymistä ja muodostaa Nobel-palkinnon saaneen Grameen-pankin johtajan Mohammed Yunusin ympärille uskottava vaihtoehto BNP:lle ja Awami-liitolle epäonnistui. Yunus luopui poliittisesta urasta epäonnistuneen alun jälkeen havaittuaan, että ”begumit” pystyivät manipuloimaan Bangladeshin poliittisia oloja myös vankilasta käsin.

Bangladeshilaiskenraalit näyttävät ymmärtäneen, ettei paluu demokratiaan ole mahdollista ilman kahta maan vaikutusvaltaisinta naista. Erityisesti ruuan hinnan nousu ja tietty näköalattomuus ajoi lopulta maan väliaikaishallituksen ja armeijan demokratian palauttamisen tielle. Vuoden 2008 kesäkuussa vapautettiin vankilasta Sheikh Hasina ja syyskuussa Khaleda Zia. Samalla naisia vastaan suunnatut oikeusprosessit jäädytettiin. Myös valtaosasta syytteistä muita poliitikkoja vastaan on luovuttu ja nämä on vapautettu takuista vastaan. Marraskuussa ilmoitettiin joulukuussa järjestettävistä vaaleista ja poikkeustilaa löysättiin, kunnes se joulukuun puolessavälissä lakkautettiin kokonaan.

Bangladeshin asevoimien komentajan Moin Ahmedin mukaan maan asevoimien toimet todistivat sen olleen kiinnostunut vain Bangladeshin kehittämisestä eikä oman vallan pönkittämisestä. Saavutettuaan tehtävänsä armeija on kenraali Ahmedin mukaan iloinen voidessaan palata nyt kasarmeihinsa. Tosiasiassa kenraali Moin Ahmedin sanat eivät peitä armeijan epäonnistumista maan korruptoituneen poliittisen eliitin syrjäyttämisessä: Sheikh Hasinan ja Khaleda Zian asema omissa puolueissa on edelleen vahva. Taistelua korruptiota vastaan tuskin tullaan enää todellisuudessa jatkaamaan. Yksi väliaikaishallituksen näkyvistä saavutuksista on kuitenkin perustavanlaatuinen vaalilakiuudistus, jonka pohjalta joulukuun parlamenttivaalit järjestettiin. Väliaikaishallituksen kunniaksi on todettava vuoden 2008 vaalien jäävän Bangladeshin historiaan maan toistaiseksi rehellisimpinä vaaleina.

Murskavoitto Awami-liitolle

Jo ennen vaaleja Awami-liiton ennustettiin voittavan, koska Sheikh Hasina on onnistunut pitämään puolueensa yhtenäisenä, kun taas ennen sotilasvallankaappausta vallassa ollut BNP on ollut Awami-liittoa enemmän hajaannuksen tilassa korruptionvastaisten toimien jälkeen. Pääosin rauhallisesti sujuneissa vaaleissa Awami-liitto ja sen kanssa vaaliliitossa ollut pienpuolue Jatiya lopulta saivatkin murskavaalivoiton saaden kaikkiaan kaksi kolmasosaa annetuista äänistä ja 260 kansanedustajaa, kun taas BNP sai vain 31 edustajaansa parlamenttiin. BNP:n kanssa vaaliliitossa ollut islamistinen Jama'at-i Islami -puolue kärsi niin ikään murskatappion ja joutuu luopumaan lähes kaikista parlamenttipaikoistaan. Awami-liiton ja Jatiyan muodostaman Mohajot-vaaliliiton voitto käytännössä tuhosi kilpailijansa: esimerkiksi Jama'at-i Islamin kaikki johtajat menettivät parlamenttipaikkansa. Awami-liiton voitto näyttää yllättäneen myös voittajat: liiton johtohahmoin lukeutuva Abul Mal Abdul Muhithin mukaan vaalivoitto oli myös merkittävä haaste, sillä nyt Awami-liitolta odotetaan tuloksia.

Bangladeshilaiset kommentaattorit ovat pohtineet Awami-liiton vaalivoiton taustoja. Samakal-lehden varapäätoimittajan Muzammil Hussainin mukaan lähes kolmannes äänioikeutetuista oli vaaliluurnilla ensimmäistä kertaa ja nämä nuoret äänestäjät torjuivat BNP:n ”negatiivisen” vaalikampanjan, joka nojasi uskontoon ja pelonlietsontaan. Hussainin mukaan BNP:n sanoman torjuminen ei ollut ainoa syy Awami-liiton menestykselle. Awami-liittoa on syytetty usein menneisyyteen jämähäneeksi puolueeksi mutta näissä vaaleissa puolue yllätti suuntaamalla kampanjansa nuorille ja tyytymällä pehmeään retoriikkaan. Lehtimies Amanullah Kabirin mukaan Hasinan lupaus rakentaa ”digitaalinen Bangladesh” ja keskittyä erityisesti maan taloudelliseen kehittämiseen antoi nuorille unelman, jonka puolesta he sitten äänestivät. Toiset kommentaattorit ovat huomauttaneet, että myös

BNP saavutti vuonna 2001 kahden kolmasosan vaalivoiton, mikä kuitenkin johti maan historian korruptoituneimpana pidettyyn hallitukseen.

Bangladeshin 81 miljoonan rekisteröidyn äänioikeutetun keskuudessa äänestysprosentti nousi lähes 80 %:iin. Vaaleja oli tarkkailemassa noin 200'000 paikallista ja 2000 ulkomaalaista vaalitarkkailijaa ja vaaleja pidettiin rehellisinä. Vaalien rauhallista läpimenoa turvasi kaikkiaan 650'000 turvallisuusvoimien edustajaa. Turvallisuustoimenpiteenä vaalipaikoille pääsy oli sallittua vain jalkaisin tai moottoroidulla riksällä. Paikallisissa levottomuuksissa loukkaantui vaalipäivän aattona 27.12.08 arviolta 200 ihmistä ja vaalipäivän aikana 28 henkilöä, mikä on eteläaasialaisittain vielä varsin normaali tilanne.

Sheikh Hasina kehotti vaalien jälkeen kannattajiaan pidättäytymään voitonjuhlista peläten yhteenottoja BJP:n kannattajien kanssa. Vielä vaalien aattona Hasina ja Khalida vakuuttivat vaalipuheissaan vastakkainasettelun ajan olevan ohi. Tästä huolimatta vaalitulaisuuksissaan kumpikin syytti kilpailijaansa korruptiosta, äänen ostamisesta ja epäpätevyydestä. Awami-liiton voiton tultua selväksi Khalida Zia syytti vaaleja epärehellisiksi ja viittasi epäselvyyksiin ja vilppiin 200 äänestyspaikalla. Hasina on tarjonnut BJP:lle ministeripaikkoja yhteistyötä vastaan ja kehotti vaalien jälkeen kilpailijaansa tunnustamaan tappionsa. Melko tekopyhästi Hasina kuvaili voittoa lehdistötilaisuudessaan ”hyvän hallinnon voitoksi huonosta hallinnosta ja rauhan voitoksi terrorismista”. Samalla Hasina kuvaili Awami-liiton valtakautta vuosina 1996—2001 ”Bangladeshin kultakaudeksi kaikilla sektoreilla” ja puoleen haluavan vain kansalaisten parasta. Vuoden 2009 tammikuun ensimmäisiin päiviin mennessä BJP ei ole vielä tunnustanut tappiotaan. Kansainväliset toimijat ovat kuitenkin kiitelleet vaalien vapautta: Yhdysvaltojen mukaan kaikki bangladeshilaiset voivat olla ylpeitä vapaista vaaleista. Intian pääministeri Singh puolestaan soitti Sheikh Hasinalle onnitellakseen tätä vaalivoitosta.

Asiantuntijat epäilevät, pystyvätkö Bangladeshin poliittiset johtajat tarvittavaan kypsyyteen toteuttaakseen tarvittavat reformit maan talouden parantamiseksi. Bangladeshin entisen ulkoministerin ja väliaikaishallitusta tukeneen Farooq Sobhanin mukaan odotukset ovat korkealla niin maan sisällä kuin ulkopuolella ja verrattavissa mittaluokaltaan ”melkein Obaman voiton” herättämiin toiveisiin, samalla kun ”maa on isojen taloudellisten, poliittisten ja turvallisuushaasteiden [kuten militantin islamismin] edessä”. Tammikuun ensimmäisellä viikolla työnsä aloittava hallitus ei todennäköisesti tule täyttämään siihen asetettuja toiveita. Bangladeshin lehdistö on kehottanut Sheikh Hasinaa kantamaan vaalivoittonsa vastuun ja ”laittamaan demokratian toimintaan”. Vastaavasti BJP:tä on kehoitettu hyväksymään tappionsa.

Arviolta 40 % Bangladeshin väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella. Taloustieteilijöiden mukaan Bangladeshin talous tarvitsisi 7 % vuosittaisen kasvun, jotta se olisi keskituloinen maa vuoteen 2020 tultaessa ja 8 % vuotuisen kasvun, jotta köyhyys saataisiin puolitettua vuoteen 2015 mennessä. Jotta tässä onnistuttaisiin, uuden hallinnon on käytävä taisteluun mittavaa korruptiota vastaan, joka vääristää talouden kenttää ja heikentää investointi-ilmapiiriä, työskenneltävä taloudellisen luotettavuuden palauttamiseksi, luotava työpaikkoja ja tehostettava maakaasu- ja energiatuotantoa. Maan vuosittainen taloudellinen kasvu on pyörinyt 6 %:n paikkeilla viimeisen parin vuoden ajan, mutta viime vuosien ruuan hinnan nousu on nostanut inflaation tänä vuonna 10 %:iin.

Niin BJP kuin Awami-liittokin lupasivat leikata ruuan hintaa, mutta asiantuntijoiden mukaan tämä on mahdollista vain lyhyen aikaa. Pidemmällä aikavälillä keskeisenä pidetään energiansaannin turvaamista maan taloudelle. Bangladeshilla on nyt noin 380 miljardin kuutiometrin maakaasuvarannot, mutta ne ehtyvät vuoteen 2020 mennessä jos uusia esiintymiä ei löydetä ja oteta käyttöön. Merenpohjassa olevien esiintymien käyttöönotto vaatii kuitenkin löytämisen jälkeen keskimäärin 9—10 vuotta. Tällä välin Bangladesh kärsii päivittäin noin 2000 kilowatin verran sähkön puutteesta ja

seitsemän miljoonan kuutiometrin maakaasuvajeesta. Asiantuntijoiden mukaan pohjoisen Bangladeshin valtavat hiiliesiintymät voisivat toimia vaihtoehtona kaasulle, mutta maan hallitukset eivät ole kyenneet luomaan lainsäädäntöä, joka mahdollistaisi kansainvälisille yrityksille hiiliesiintymien taloudellisen kehittämisen. Maan korruptoitunut hallinto ja investointi-ilmapiiri on pitänyt mahdolliset asiakkaat loitolla. Maan väliaikaishallitus on myös torjunut intialaisen TATA:n ja brittiläisen GMC Resources PLC:n investointitarjoukset poliittisten vastareaktioiden pelossa. Tärkeä tehtävä Bangladeshin hallitukselle tulee olemaan myös kansainvälisen avun turvaaminen. Avun turvaaminen oli vaikeaa väliaikaishallituksen aikana poliittisista syistä. Bangladeshilaisen taloustieteilijän Akbar Ali Khanin mukaan Bangladeshissa pelätään nyt maailmanlaajuisen talouden taantuman vähentävän apurahojen virtaa Bangladeshiin, jossa rahat auttavat useiden kehitysohjelmien ylläpidossa.

(NZZ 23.12.08, 30.12.08, IHT 29.12., 31.12.08, The Daily Yomiuri 29.12.08, Ali Riaz: God Willing. The Politics of Islamism in Bangladesh, Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 2004.)

SAHARAN ETELÄPUOLINEN AFRIKKA

Somalia

Somalian presidentti Abdullahi Yusuf erosi virastaan 29.12.08 päättäen näin pattitilanteen Somalian valtionjohdossa. Yusuf ilmoitti parlamentin puhemiehen šikki Aden Mohammed Nurin nousevan virkaatekeväksi presidentiksi samalla syyttäen kansainvälistä yhteisöä tuen puutteesta hallitukselleen. Yusuf lensi ilmoituksensa jälkeen välittömästi kotialueelleen puoliautonomiseen Puntmaahan. Diplomaatit tervehtivät Yusufin eroa nähden tämän erossa mahdollisuuden Etiopian suunnitellulle vetäytymiselle ja laajalle radikaali-islamistien vastaiselle rintamalle. Ratkaisevaksi kiistakysymykseksi presidentti Yusufin ja pääministeri Nur Hassan Husseinin välille muodostui Djiboutissa allekirjoitettu rauhansopimus Somalian hallituksen ja ARS:n ns. ”Djiboutin siiven” välillä, jota presidentti Yusuf vastusti. Joulukuun toisella viikolla presidentti Yusuf yritti erottaa pääministeri Nur Hassan Husseinin, mutta tämä päätös törmäsi laajaan vastustukseen niin Somaliassa kuin sen hallituksen ulkopuolisten tukijoiden, Etiopian ja Yhdysvaltojen, puolelta. Nur Hassan Hussein voitti Somalian parlamentin tuen luottamusäänestyksessä, mutta Yusuf yritti tästä huolimatta ajaa oman ehdokkaansa pääministeriksi. Naapurimaa Kenia asetti vastauksena Yusufin politiikalle pakotteita tätä vastaan syyttäen tätä suoraksi esteeksi myönteiselle kehitykselle Somaliassa. Myös alkuperäinen tukija ja Yusufin sotilaallinen takaaja Etiopia veti tältä tukensa. Tätä taustaa vasten Yusufille ei jäänyt muita vaihtoehtoja kuin erota.

Baidoassa asemapaikkaansa pitävällä Somalian parlamentilla on 30 päivää aikaa valita maalle uusi presidentti, mitä yritetään tammikuussa Djiboutissa, hotelli Kempinskissä pidettävissä neuvotteluissa.

Tragikoomista on, että ns. Djiboutin sopimus Somalian hallituksen ja ARS-D:n välillä johti lopulta Somalian presidentin eroon. Lähtökohtana Djiboutin sopimuksen taustavoimilla oli nimittäin selkeästi lyödä kiila kapinallisten välille. Etiopian vetäytymisen hinnalla Djiboutin sopimuksen tavoitteena oli jakaa islamistien rivit, missä sopimus onnistuikin: Somalian islamistit ovat jakautuneet sopimusta kannattavaan ARS-D:hen, siihen kielteisesti suhtautuvaan ARS:n Asmaran siipeen sekä radikaali-islamistiseen ash-Shabaabiin (”Nuoriso”), joka suoralta kädeltä vastustaa sopimusta Etiopian kanssa. Vielä kaksi ja puolivuotta sitten islamistien ollessa vallassa Mogadishussa islamistien rivit näyttivät yhtenäisemmiltä. Tosin jo silloin oli havaittavissa kiistoja henkilöiden välillä, jotka nykyään toimivat vastakkaisissa ARS-D:n ja ARS-A:n leireissä johtotehtävissä. Myös ash-Shabaab

oli tuolloin jo olemassa, joskaan ei nykyisessä riippumattomassa poliittisessa ja sotilaallisessa muodossaan.

Välittömästi elokuussa allekirjoitetun Djiboutin sopimuksen jälkeen väkivalta Somaliassa kiihtyi. Pari päivää sopimuksen allekirjoittamisesta ash-Shabaab valloitti liittolaisineen strategisesti tärkeän satamakaupunki Kismayun. Tämä johti välittömästi riitaan siitä, kuka saisi johtaa ”vapautetun alueen” hallintoa. Loppuen lopuksi valtaan Kismayussa nousi Yhdysvaltojen etsittyjen terroristien listalla oleva, al-Qa’ida-kytköksistään tunnettu šikki Hassan at-Turki. Kismayun sataman ja lentokentän hallinta on rikastuttanut radikaali-islamistien sotakassaa.

Vaikka radikaali-islamistien valta on johtanut tietynlaiseen vakauteen näiden hallitsemilla alueilla, ovat hintana olleet somalien parissa epäsuositut kiellot, kuten tanssimisen kieltäminen häissä, sekä julma oikeudenkäyttö, josta esimerkkinä raiskatun 13-vuotiaan tytön kivittäminen avioliittorikoksesta syytettynä. Kuvaavaa ash-Shabaabin voimistumiselle on, että toinen ash-Shabaabin johtajista Mukhtar Robow johti *eid al-adhan* rukouksia Mogadishun karjamarkkina-alueella. Puheessaan Robow totesi olevan ”makeaa viettää *eid*ä teurastamalla Jumalan kunnioittamiseksi eläimen sijasta etiopialainen sotilas”. Vierailullaan Merkassa Robow peräänkuulutti myöhemmin sovintoa kaikkien muiden paitsi ”islamien vihollisten” kanssa. Kuluneen vuoden aikana ash-Shabaab on kehittynyt pragmaattisemmaksi ja aggressiivisemmaksi. Toisin kuin vielä vuonna 2006, ash-Shabaab ei ole enää haastanut vaikutusvaltaisia khat-kauppiaita. Sen sijaan tuottoisaa työtä Kismayun satamasta eivät saa khatin käyttäjät, koska nämä eivät ole tarpeeksi ”puhtaita” työhön. Koulutusta, myös työtölle, suositaan nyt toisin kuin ennen. Hiilen polttaminen on kielletty luonnonsuojelullisin perustein. Samanaikaisesti vakoilijoiksi epäiltyjä mestataan ja julkiset ruoskimiset ja teloitukset luovat pelkoa. Shabaab on siis löytämässä aivan omaa hallinnollista ja juridista linjaansa, joka ei ole suora kopiota miltään tietyltä islamilaiselta esikuvulta, ei myöskään al-Qa’idalta.

Etiopian joukkojen aloitettua vetäytymisen, jonka myös suomalaiset tiedotusvälineet uutisoivat yleisestä Somaliaa koskevasta välinpitämättömyydestä poiketen, kilpajuoksu ash-Shabaabin, ARS-A:n ja muiden puolisolitaallisten joukkojen välillä on alkanut siitä, kuka saa täyttää valtatyhjiön maantieteellisesti laajimmilla ja tärkeimmillä alueilla. Erityisesti ash-Shabaab näyttää nyt keskittäneen voimansa tuottoisiin kaupunkeihin. Kilpajuoksu on paljastanut syvät jakolinjat islamistien riveissä: mitä lähemmäksi etiopialaisten vetäytymistä ollaan tultu, sitä enemmän aseellisessa vastarintataistelussa mukana olevat islamistiryhmittymät ovat kääntyneet toisiaan vastaan. Samalla eri islamistiryhmittymätkään eivät muodosta homogeenisiä ryhmittymiä. Jopa radikaali-islamistinen, al-Qa’idalle syyskuussa uskollisuutta vannonut ash-Shabaab taistelee eri ryhmittymien muodossa, joista jokaista dominoi eri alaklaani. Tämä siitä huolimatta, että juuri ash-Shabaab on ilmoittanut tavoitteekseen sharia-lakiin pohjautuvan yhteiskuntajärjestelmän pystyttämisen, jossa klaanidentiteetti olisi häivytetty. Sama pätee ARS-A:han, joka ash-Shabaabin tavoin nauttii Eritrean tukea, sekä ARS-D:hen. Ainoa mikä eri islamistiryhmittymiä lopulta yhdistää, on halu nähdä etiopialaisten vetäytyvän sekä sharia-lakiin perustuvan kurinalaisen somaliyhteiskunnan luominen.

Moni seikka kuitenkin viittaa siihen, että islamistit jakautuvat lopulta klaanipohjaisiin puolisolitaallisiin joukkoihin, jotka tulevat taistelemaan toisiaan vastaan kuten pahamaineiset sotakomentajat ennen islamistien valtaannousua. Esimakuna tästä saatiin joulukuun 28. päivänä, kun Somalian kaotettuun sisällissotaan ilmestyi uusi islamistiryhmittymä, Ahl as-Sunna wal-Jama’a (”Profeetan menettelytavan ja yhteisön väki”), joka ilmoitti käynnistävänsä pyhän sodan radikaali-islamisteja vastaan. Lähes tuntemattomuudesta nousseen Ahl as-Sunna wal-Jama’an kerrotaan pohjautuvan maltillisista suufilaisista konservatiiveista muodostuvaan uskonnolliseen veljeskuntaan, jolla ei tiedetty aiemmin olevan aseellista siipeä. Julkilausumassaan ryhmä kehotti kannattajiaan valmistautumaan taisteluun ”harhaoppisia ryhmiä” vastaan, viitaten erityisesti radikaali-islamistiseen Sha-

baabiin, ”vakauden ja harmonian palauttamiseksi Somaliaan sekä aidon kansallisen yhtenäisyyden hallituksen muodostamiseksi”.

Joulukuun lopussa uutisoitiin kahdentoista ihmisen kuolleen islamistien välisissä taisteluissa Keski-Somaliassa. Paikallistietojen mukaan Ahl as-Sunna wal-Jama’a valtasi Shabaabilta Guraelin kaupungin, jonka jälkimmäinen oli vallannut joulukuun 6. päivänä kolme päivää kestäneiden taisteluiden jälkeen. Tuolloin Shabaab oli kamppailut Guraelin hallinnasta hallituksen kanssa liitossa olleen maltillisen islamistiryhmän kanssa. Tappionsa jälkeen ryhmittymä oli vetäytynyt ja järjestäytynyt uudelleen. Ahl as-Sunna wal-Jama’a käynnisti hyökkäyksen Guraelin takaisinvaltaamiseksi joulukuun 27. päivän aamulla. Sen uutisoitiin vallanneen samana päivänä myös Dusa Maarebin kaupungin ja vannoneen vapauttavansa muutkin Shabaabin valloittamat alueet. Shabaab puolestaan syytti Ahl as-Sunnaa etiopialaisten työkaluksi. Siinä missä ash-Shabaabin islamismin suuntaus on salafilais-wahhabilainen ja Hassan Dahir Aweysin johtaman ARS-A:n suuntaus niin ikään wahhabilainen, ulottuvat Ahl as-Sunna wal-Jama’an juuret Somalian pitkään suufilaiseen perinteeseen. Myös ARS-D:n johtaja šeikki Sharif Ahmed on suufilainen. Erityisen tunnepitoiseksi hautarauhan suufilaisille tekee Somaliassa perinne rukoilla tunnettujen uskonoppineiden, sheikkien haudoilla. Tästä johtopäätöksenä ash-Shabaab on syyttänyt suufeja kuolleiden palvonnasta.

Suorastaan hämmästyttävän tarkkana toisintona Afganistanin vuosikymmentä aikaisemmista tapahtumista laukaisevana tekijänä ash-Shabaabin ja Ahl as-Sunna wal-Jama’an välisille yhteenotoille oli radikaali-islamistisen Shabaabin toteuttama maltillisten suufilaisten islamistien hautojen häpäisy Kismayussa joulukuun alussa. Maltilliset islamistijohtajat ottivat asian esille 28.12.08 ja tuomitsivat Shabaabin teon. Šeikki Sharif Ahmed totesi hautojen häpäisyn olleen ”poliittisesti motivoitu teko, joka voi sytyttää kansanryhmien välisen sodan”.

Islamistien kääntyessä toisiaan vastaan oman epävakaustekijän muodostaa entisen presidentin Yusufin paluu perheineen Puntmaahan. Yusuf toimi Puntmaan presidenttinä vuosina 1998–2004 ennen ”valintaansa” Somalian presidentiksi. Somaliviestimien mukaan Yusufin perässä, koordinoitusti etiopialaisten vetäytymisen kanssa, Yusufin oma monituhapäinen henkivartiokaarti vetäytyy Puntmaahan. Tämä muuttaa valta-asetelmia Puntmaassa, jossa tammikuun aikana on tarkoitus järjestää vaalit. Yusufin ja tämän henkivartiokaartin paluu Puntmaahan voi johtaa jännitteisiin Puntmaan ja Somalimaan välillä. Somalimaa saattaa kokea Yusufin henkivartiokaartin läsnäolon naapurimaassa uhaksi. Täysin auki on, millaisen roolin Yusuf omaksuu Puntmaassa. Tällä on vaikutuksia myös merirosvouksen vastaiseen taisteluun, sillä juuri Puntmaa toimii somalimerirosvojen tukialueena ja Yusufin omalla klaanilla on pitkään epäilty olevan kulissien takainen osuus merirosvouksessa. Merirosvouksesta saatujen tulojen arvioidaan nousseen vuonna 2008 noin 120 miljoonaan dollariin. Summa on neljä kertaa suurempi kuin Puntmaan vuosittainen valtion budjetti.

(NZZ 30.12.08, IHT 30.12.08, The Daily Yomiuri 29.12.08, The Economist 20.12.08-2.1.09.)

Guinea

Guinean (Conakry) pitkäaikainen presidentti Lansana Conte kuoli joulukuun 22. päivä. Conte oli 74-vuotias diabeetikko ja ketjupolttaja, jonka uskottiin sairastavan myös leukemiaa. Hänen kuolinsyyttään ei tiedetä, mutta syy oli lähes varmuudella luonnollinen. Vain muutamia tunteja despoottisen presidentin kuoleman jälkeen maan armeijan upseeri Moussa Dadis Camara ilmoitti joukkoihin ottavansa vallan maassa. Hän julisti sotilasjuntan nimeksi ”Kansallinen neuvosto demokratian ja kehityksen puolesta” ja itsensä sen johtajaksi. Camara ilmoitti julkisesti, ettei ole kiinnostunut vallassa pysymisessä, vaan haluaa ensisijaisesti varmistaa maan alueellisen turvallisuuden ja vapaat vaalit vuonna 2010, jolloin presidentin valtakausi olisi päättynyt. Hänen julkilausuttuna tavoitte-

naan on korruption kitkeminen hallinnosta. Camara lupasi saattaa kaikki korruptoituneet hallintovirkamiehet kansan ja oikeuden eteen.

Nuori kapteeni erotti ensitöikseen parikymmentä presidenttiä lähellä ollutta ja armeijaa johtanutta kenraalia. Camaran erottamat kenraalit ovat kuuluneet Conten korruptiorinkiin ja ovat nauttineet maan suunnattomista vientituloista yksityisesti. Heidän joukossaan on myös maan asevoimien komentaja. Korruption kitkemisen nimessä hän myös vahvisti omia asemiaan erottaessaan kenraalikunnan.

Yleisesti ottaen kansa on ottanut Camaran vastaan hyväksyvästi ja häntä kohtaan osoitetaan suosiota laajasti. Edellisen kahden presidentin jäljiltä Guinea on merkittävistä luonnonvaroistaan huolimatta maailman köyhimpiä maita. Presidentti Conte oli vallassa 24 vuotta vuodesta 1984 lähtien, jolloin hän anasti vallan maassa verettömällä vallankaappauksella. Häntä edeltänyt presidentti Sekou Toure oli ollut vallassa vuodesta 1958. Toure sanoi "ei" ranskan siirtomaavallalle ja aloitti oman diktatuurinsa. Hän harjoitti väkivaltaista sortohallintoaan Neuvostoliiton tukemana murskatun armotta oppositioliikehdinnän. Hänen aikakaudellaan kymmeniä tuhansia ihmisiä kidutettiin, murhattiin ja katosi. Conten hieman oikeistolaisempi hallinto ei liiemmin parantanut tilannetta, joskaan se ei koskaan ollut yhtä väkivaltainen, mutta oli sitäkin korruptoituneempi. Vaikka maa on pysynyt sisäisesti kasassa naapurimaiden Norsunluurannikon, Liberian ja Sierra Leonen sisällissotien aikana, maassa on vallinnut suuri nälänhätä ja kurjuus, jota ei ole helpottanut maan länsiosiin sijoitetut noin puoli miljoonaa pakolaista mainituista naapurimaista. Presidenttiä kiinnostivat lähinnä henkilökohtainen etu, vallassa pysyminen ja siihen tarvittavien johtomiesten lahjominen.

Camaran johdolla sotilasjunta on nimennyt maan uudeksi pääministeriksi Conten opposition ja sitä ennen lakkoilleiden ammattiliittojen hyväksymän pankkiirin Kabine Komaran. Komara on toiminut johtajana Afrikan tuonti- ja vientipankissa Kairossa. Hän nimittämällänsä saattaa olla varsin myönteisiä vaikutuksia maan taloudelle, mikäli sitä tullaan kehittämään maan etujen mukaisesti.

Kansainvälinen yhteisö, YK, EU ja AU ovat tuominneet vallankaappauksen ja vaatineet maan perustuslaillisen hallinnon palauttamista. Perustuslain mukaan maan johtajana tulisi toimia presidentin kuoleman jälkeen parlamentin puhemies 60 päivän ajan kunnes uudet vaalit järjestetään. Näin ei tule nyt tapahtumaan, vaan vaaleja saadaan odottaa ensi vuoteen. Tästä huolimatta Senegalin presidentti Abdoulade Wade on kehottanut maailman johtajia tunnustamaan uuden sotilasjohtajan hallinnon. Myös Libyan johtaja Muammar Gaddafi on liputtanut uuden johdon puolesta. Länsi-Afrikan alueellinen organisaatio ECOWAS ei tunnusta maan uutta johtoa, mutta alueellisesti näkemykset vaihtelevat uudesta hallinnosta. AU:n jäsenmaiden päämiehistä moni on tullut valtaan vallankaappauksen kautta, mutteivät halua omaa valtaansa kaapattavan, joten tuomitsevat siksi periaatteesta kaikki muutokset status quohon. Tämä lienee suurempi syy kuin demokratian puolustaminen sille, miksi uudelle Guinean johdolle ei virallisesti voida antaa tukea AU:n piirissä.

Camara on ilmoittanut, että maan sopimukset luonnonvarojen viennistä tullaan tarkistamaan ja huonot sopimukset neuvotellaan uusiksi. Guineassa on runsaasti luonnonvaroja ja mm. yli kolmannes maailman bauksiitista. Bauksiittia tuodaan miljardien eurojen edestä vuosittain sekä itäiselle että läntiselle maailmalle. USA, Kanada, monet Euroopan maat, Kiina, Venäjä ja Intia tuovat kaikki

merkittäviä määriä bauksiittia Guineasta. Bauksiittia tarvitaan mm. lentokonealumiinin valmistukseen ja Guinean bauksiitin toimitusvarmuus on maailman lentokoneteollisuudelle erittäin tärkeää.

Camaran sotilasjuntan ainakin toistaiseksi veretön vallankaappaus voi ironisesti olla ensimmäinen onnistumisen mahdollisuus demokratialle Guineassa maan itsenäistymisen jälkeen. Vaikka panssarivaunut partioivat kaduilla ja armeija pitää tarkastuspisteitä maassa, sotilaat ovat pysyneet kurissa eikä väkivaltaisuuksia ole raportoitu. Kansallisen neuvoston johtaja ja de facto presidentti Camara on kieltänyt julkisten kokoontumisten järjestämisen ja toistaiseksi asiat ovat maassa edenneet rauhallisesti.

Camara on kutsunut maan hallituksen luokseen ja takaa ministerien turvallisuuden sekä pyytää heidän tukeaan kunnes uudet vaalit on järjestetty. Edellinen pääministeri, joka sivuutettiin juntan toimesta, on ilmoittanut hallituksen tukevan junttaa. Tämä Conten viimeinen hallitus muodostettiin ammattiliittojen menestyksellisen painostuksen johdosta vuonna 2007 ja on sinänsä teknokraattinen ja "epäpoliittinen" kokoonpano, joka ei herätä kansan tunteita puolesta eikä vastaan. Camara on todennut hallinnolle: "Voitte mennä takaisin töihinne. Välttäkäämme aseellinen konflikti joka veisi maamme tuhoisaan sotaan." Camara myös totesi, ettei itse aio tulevissa vaaleissa asettua ehdolle, vaan haluaa vain maan pysyvän järjestyksessä ja pääsevän irti korruption ikeestä.

Vallankaappaus oli maan surkean sosio-poliittisen tilanteen, mutta myös armeijan sisäisen koheesion seurausta. Maan nuoremmat upseerit ovat mellakoineet jo 1990-luvun puolivälissä ja uudelleen viime vuosina vaatien parempia etenemismahdollisuuksia ja palkkaa. Conte joutuikin tekemään ns. "armeijan yhtenäisyssopimuksen", jossa palkkoja ja uramahdollisuuksia kohennettiin. Tämä ei kuitenkaan ole riittänyt armeijan uskottavuuden palauttamiseksi kenraalien ollessa täysin korruptoituneita. Tulevaisuuden kehitys riippuukin paljolti siitä, pysyvätkö armeijan pääjoukot Camaran takana vai ei, ja mitä erotetut kenraalit aikovat. Heidät Camara yrittäne saada pian oikeuden eteen ja vankilaan tai lahjoa puolelleen, mikä noudattelisi Guinean perinteisiä toimintamalleja. Jälkimmäistä ei kuitenkaan haluta uskoa ja maan kansalaiset pitävät Camaraa aitona mahdollisuutena kehitykseen, mitä hän ehdottomasti onkin. On eri asia, mitkä mahdollisuudet Camaralla on toimia täysin nuhteettomasti.

Vaalien järjestäminen vasta vuonna 2010, kun presidentti Conten valtakausi olisi päättynyt, on aiheuttanut epäluuloa kansainvälisessä yhteisössä. Tämä on toisaalta järkevää maassa, jossa vapaiden vaalien perinnettä ei koskaan ole kunnioitettu. Vaalijärjestelyt ja maan kansalaisten orientoituminen vapaisiin vaaleihin ei viidenkymmenen diktatuurin vuoden jälkeen tapahdu aivan hetkessä. On suotavaa, että vaaleihin saadaan jonkinlainen ennakoasetelma ja nähtäväksi jää vaalien lähestyessä jättäytyykö nuori kapteeni todella pois vaaleista. Tähän asti Camara on toiminut varsin viisaasti ja maalla ei muuta vaihtoehtoa ollutkaan kuin vallankaappaus tilanteessa, jossa presidentin kuolema aiheutti totaalisen valtatyhjiön. Kaappaus oli todennäköisesti jo pitkään valmisteltu hanke, mikä parantaa sen onnistumismahdollisuuksia.